

Debreceni Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Európa Jogi és Nemzetközi Jogi Tanszék

TDK- DOLGOZAT

„VENNI VAGY NEM VENNI?”

A „használt” szoftverek értékesítésének jogi megítélése
az Európai Unióban

Konzulens:
Dr. Bartha Ildikó
egyetemi adjunktus

Készítette:
Farkas Henrietta Regina
V. éves joghallgató

Debrecen

2014.

Tartalomjegyzék

<i>Előszó</i>	3
I. fejezet	
A szerzői jog alapvető kérdései	
1. A szerzői jog fejlődéstörténete	5
2. Nemzetközi jogi háttér	6
3. Az uniós jogszabályok története	8
4. Alapjogi vonatkozások	9
5. A szerzői jogi védelem tárgya és alanya	12
6. A szerzői jogviszony	13
II. fejezet	
A szoftverek szerzői jogi megítélése	
1. Bevezetés	16
2. Mi a szoftver és hogyan védjük?	17
3. A jogkimerülés intézménye	18
4. A jogkimerülés feltételei	20
5. A szoftverek szerzői jogának alapjogi vonatkozásai	21
6. A licencszerződés	23
7. A szoftver-licenck típusai	24
8. A szoftverek védelme	26
9. A szerzői jog az alapszabadságok tükrében	27
10. Az online szoftverek értékesítésének technikai és jogi feltételei	30
11. A szoftverek szerzői jogával kapcsolatos anomáliák összefoglalása	31
III. fejezet	
Válasz a kérdésekre, avagy a UsedSoft kontra Oracle ügy	
1. Bevezetés	33
2. A főtanácsnoki indítvány	35
3. A Bíróság ítélete	38
4. A Bíróság döntésének lehetséges hatásai	40
<i>Befejezés</i>	41
Bibliográfia	44

„Az enyim,
a tied
mennyi lármát
szűle,
(...)”

Csokonai Vitéz Mihály:
Az estve (1794)

*Előszó*¹

A szerzői jog egyik legvitatottabb témája a szoftverekhez kapcsolódó szerzői jogok. A szoftverek egyre nagyobb szerepet játszanak számos iparágban, így alapvetően függ tőlük a nemzetgazdaságok és az Európai Unió fejlődése is. A nemzetközi szerződések a programok szerzői jogi szabályozását lezárják annyival, hogy a szoftverek irodalmi műként részesülnek védelemben.² Bár az Unió önálló jogszabályban rendelkezett a számítógépes programok jogi védelméről,³ a gyakorlat mégis azt mutatja, hogy számos probléma merül fel a szabályok alkalmazása során.⁴

A számítógépi programok szerzői jogi kérdései azért érdekesek számomra, mert számos ellentmondás merül fel a szoftverekkel összefüggő jogügyletek során. Ezt mutatja pl. a szoftverek azon sajátossága is, hogy a számítógépi programok fejlesztése jelentős anyagi forrásokat igényelnek, ugyanakkor „fillérékért” másolhatók és terjeszthetők. Számos kérdést vet fel többek között a szoftverek többszörözése, másolása, terjesztése, amelyekre a jogalkotás és a jogalkalmazás csak lassan ad választ. Ennek egyik fő oka az az ellentmondás, hogy miként szabályozzuk úgy a programok szerzői jogát, hogy az elegendő védelmet nyújtson a szerző számára, és a védelem eredeti célja ne sérüljön, vagyis azok a személyi és vagyoni jogai a szerzőnek sértetlenek maradjanak, amelyek őt megilletik évtizedek óta, ugyanakkor a szabályozás túl szigorú se legyen. A szigorú szabályok hatása ugyanis a

¹ A kutatás a TÁMOP-4.2.4.A/2-11/1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

² Berni Uniói Egyezmény 2. cikke és a WIPO Szerzői Jogi Szerződés 4. cikke

³ az Európai Parlament és a Tanács 2009/24/EK irányelve (2009. április 23.) a számítógépi programok jogi védelméről

⁴ Lásd: két németországi bíróság teljesen ellentétes ítéletét: Hamburgi Tartományi Bíróság 315 O 343/06. számú ítélete és a Müncheni Tartományi Bíróság döntése (LG München I Urteil v. 19.01.2006, AZ 7 O 2337/05.)

szoftverek óriási „fekete piaca” és a számos jogvita, nem beszélve arról, hogy a szellemi alkotások termékeinek áramlásának ilyen fajta visszafogása a nemzetgazdaságoknak és a világgazdaságnak is káros.

Ma az a tendencia, hogy ez a kérdés két táborra szakította az érintetteket: az egyik oldalon a szerzői jogok szigorodása és fokozott jogi védelme látszik,⁵ míg a másik oldal a káros hatások csökkentése érdekében engedékenyebb lenne.⁶ A jogalkotás és jogalkalmazás pedig évtizedek óta elodázza a kérdések megoldását.

⁵ Lásd: Hamisítás Elleni Kereskedelmi Megállapodás (ACTA- Egyezmény)

⁶Például az Európai Parlament 2010. szeptember 22-i, a szellemi tulajdonhoz fűződő jogok belső piaci érvényesítésének megerősítéséről szóló állásfoglalása azt hangsúlyozza inkább, hogy a lehető legtöbben férhessenek hozzá a technológiai fejlődéshez és a kulturális termékekhez.

I. fejezet

A szerzői jog alapvető kérdései

1. A szerzői jog fejlődéstörténete

A szellemi alkotások joga tág értelemben azokat a jogintézményeket fogja át, amelyek az új gondolatokat tartalmazó alkotások létrehozásával és felhasználásával foglalkoznak. A szellemi alkotások jogát két részre tagolhatjuk: az egyik a szerzői jog, a másik az iparjogvédelem. A szerzői jog az irodalom, a tudomány és a művészet körébe tartozó alkotásokra vonatkozó szabályokat foglalja magába. Az iparjogvédelem elsősorban műszaki-gazdasági megoldásokat védelmez, de ide tartoznak az árujelzők és a versenyjog szabályai is. A szellemi alkotások jogának kialakulása a XV-XVI. századra tehető. Az ember már az őskorban is alkotott, de a társadalom és a jogrendszer nem érte el sokáig azt a szintet, hogy az egyedi alkotásokat védelemben részesítse.⁷ A szerzői jog első csírái már az ókori népeknél megmutatkoznak ugyan, de a legtöbb tudós a könyvnyomtatás feltalálását, a XV. század végét tekinti a modern szerzői jog kezdetének.

A szerzői jog technikai alapját a könyvnyomtatás feltalálása adta. A nyomdászok számára az uralkodók és egyházak privilégiumok adományozásával biztosítottak kizárólagos nyomtatási jogot.⁸ E módszer kezdetben az iparilag és kereskedelmileg legfejlettebb országokban terjedt el. A XVIII. században a kiadók mellett azonban megjelent egy újabb szereplő, a szerző. Elterjedt ugyanis az a nézet, hogy a mű, az alkotás tulajdonjog tárgyát képezi, így jogi védelemben kell részesíteni, ill. előtérbe kerültek a szerző vagyoni jogai is. Mindez a francia természetjogi gondolkodás terméke, amely hatására Franciaországban megszületett a szabadalmi törvény (1791.) és a szerzői jogi törvény (1794.). Később megtörtént a szellemi alkotások jogának kodifikációja egész Európában és az USA-ban is.⁹

A szerzői jog azonban területiális volt, csak az adott országban érvényesült, míg a kereskedelem nemzetközi méreteket kezdett öltetni. A jogsértések határokon átnyúlóak lettek, és az államoknak megoldást kellett találniuk. Kezdetben az országok bilaterális szerződéseket kötöttek egymással, de teljes mértékben ez sem oldotta meg a problémákat. Ezután indul meg a többoldalú nemzetközi szerződések kötése az államok között. Az első ilyen egyezmény a

⁷ CSÉCSY György: *A szellemi alkotások joga*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2000. 9-10., 12. o.

⁸ BODÓ Balázs: *A szerzői jog kalózai*, Typotex, Budapest, 2011. 53. o.

⁹ CSÉCSY György: *A szellemi alkotások jogának fejlődéstörténete*, Biber Kiadó, Miskolc, 2006. 93-94. o.

Berni Uniók Egyezmény (továbbiakban: BUE) volt 1886-ban.¹⁰ Ehhez az idők során számos szerződés csatlakozott.¹¹

2. Nemzetközi jogi háttér

A szerzői jogi tárgyú nemzetközi szerződések megismerése az uniós szerzői jog megértéséhez elengedhetetlen. Ezek az egyezmények adják ugyanis az uniós szerzői jog fogalmi kereteit, háttér jogforrásait, és ezen egyezményekre épül az uniós szerzői jog. Az uniós jogforrások ezekhez képest jórészt speciális szabályokat állapítanak meg.

A szoftverek szerzői joga szempontjából jelentős nemzetközi szerződések a következők:

1. A nemzetközi szerzői jog alapidokumentuma a Berni Uniók Egyezmény,¹² amelyet 1886-ban fogadtak el, és az irodalmi és művészeti művek védelméről rendelkezik. Az idők folyamán számos módosításon, kiegészítésen és felülvizsgálaton esett át, utoljára Párizsban 1971-ben. A nemzetközi szerződés meghatározza az „*irodalmi és művészeti művek*” fogalmát, rendelkezik a védett és a védelemből kizárható művekről, deklarálja a szerző személyhez fűződő jogait, a védelmi időt. Előírja, kik jogosultak fellépni jogsértés esetén, ill. a jogsértés útján létrejött alkotások lefoglalását.¹³

A BUE által deklarált legfontosabb alapelvek a következők:

- alkalmazandó nemzeti jog elve;
- belföldiekkel való egyenlő elbánás elve;
- védelem alakszerűtlenségének elve;
- védelem függetlenségének elve;
- védelmi minimum elve.¹⁴

¹⁰ TATTAY Levente: *A szellemi alkotások joga*, Szent István Társulat, Budapest, 2005. 59-60. o.

¹¹ Lásd: Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény (1952.), Római Egyezmény (1961.), Genfi Egyezmény (1971.), Genfi Szerződés (1989.), TRIPS- Egyezmény (1993.), WIPO Szerzői Jogi Szerződés (1996.).

¹² az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-én Párizsban hozott Berni Egyezmény

¹³ CSÉCSY (2000): i.m., 23. o.

¹⁴ PÁLOS György: *Szerzői jogunk az informatikai forradalomban*, Cég és Jog, 11./2002. 1. o.

2. Az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezményt 1952-ben fogadták el Genfben. Az egyezmény értelmében elsőbbséget élvez a Berni Egyezmény abban az esetben, ha két állam mindkét nemzetközi szerződés tagja.¹⁵

3. Nagy jelentőséggel bír az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (továbbiakban: GATT) 1993-ban lezárult Uruguay-i Forduló¹⁶ eredményeképpen létrejött szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló Egyezmény (továbbiakban: TRIPS¹⁷). Az egyezmény valamennyi oltalmi fajtával kapcsolatban oltalmi minimumot állított fel, és ezzel több évtizede elhanyagolt kérdéseket oldott meg. A TRIPS polgári, közigazgatási, büntető- és vámigazgatási eljárással kapcsolatban is tartalmaz előírásokat, amely korábban nem volt jellemző a szerzői jogi tárgyú nemzetközi szerződésekre. Az egyezmény bevezeti a legnagyobb kedvezményes elbánás kötelezettségét, ami azt jelenti, hogy ha egy tagállam valamely tagállam állampolgárai számára valamilyen előnyt, kedvezményt, kiváltságot biztosít, akkor azt meg kell adnia valamennyi tagállam állampolgárának.^{18,19}

4. Szintén fontos dokumentum a WIPO²⁰ Szerzői Jogi Szerződése, amelyeket 1996-ban fogadtak el. A dolgozat témája szempontjából különös jelentőséggel bír ezen egyezmény, mivel elsőként fogalmazza meg, hogy a számítógépi programok a Berni Egyezmény 2. cikke értelmében irodalmi művekként részesülnek védelemben.²¹

¹⁵ Az Egyezmény XVII. Cikkének (1) bekezdése. (1971. évi 4. törvényerejű rendelet az 1952. évi szeptember hó 6. napján Genfben aláírt Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény kihirdetéséről)

¹⁶ A tárgyalások végén a tagállamok egy egyezménycsomagot fogadtak el, amelynek része volt a TRIPS-Egyezmény, ill. a Kereskedelmi Világszervezet (továbbiakban: WTO) létrehozó Marrakesh-i Egyezmény is. A WTO feladata a megállapodások végrehajtásának, igazgatásának és működésének segítése. A WTO nem keverendő össze a Szellemi Tulajdon Világszervezetével (továbbiakban: WIPO), amely az ENSZ egyik speciális ügynöksége. (<http://www.sztmh.gov.hu/kiadv/ipsz/199806/csiki.html>-Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 3./1998. (utolsó lekérdezés: 2012. nov. 6.)

¹⁷ Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights

¹⁸ Az egyezményhez az Európai Unió is csatlakozott 1994 tavaszán. (Egyezmény a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól, HL L 336., 1994.12.23., 214—233. o.)

¹⁹ TATTAY: i.m., 63-65. o.

²⁰ World Intellectual Property Organisation (a Szellemi Tulajdon Világszervezete)

²¹ A WIPO Egyezmény 4. cikke (2004. évi XLIX. Törvény a Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződésének, valamint Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződésének kihirdetéséről). Lásd bővebben: MURAKÖZI Gergely: *A WIPO Szerzői Jogi Egyezmény* (forrás: <http://www.hwsz.hu/hirek/40196/a-wipo-szerzoi-jogi-egyezmény---megoldás-az-mp3-com-es-a-napster-típusu-esetekre-.html?oldal=2>- utolsó lekérdezés: 2012. júl. 20.)

3. Az uniós jogszabályok

Az Európai Unióban már a '80-as években felismerték a szakemberek a szerzői jog közösségi szabályozásának fontosságát. Nyilvánvalóvá vált a belső piac működésének elősegítése céljából szükséges a jogharmonizáció ezen a területen is. Uniós jogszabály azonban nem született 1991-ig. 1992-ben a Tanács elfogadott egy állásfoglalást²² a szerzői és szomszédos jogok védelmének megerősítéséről, amelyben a tagállamok vállalták, hogy 1995. jan. 1-jéig csatlakoznak a Berni és a Római Egyezményhez.^{23,24} Ennek ellenére a jogharmonizáció a szerzői jog tekintetében visszamaradottabb, míg az iparjogvédelem területén számos jogszabály született.²⁵ Az Európai Unió irányelvekkel kívánja a szerzői jogi különbségeket kiküszöbölni a tagállamok között. Az általa megfogalmazott célkitűzéseket a tagállami jogok közelítésével próbálja elérni, ennek érdekében irányelveket alkot. A tagállamoknak pedig összhangba kell hozniuk nemzeti jogukat az uniós joggal.

A szoftverek szerzői jogának meghatározása szempontjából irányadó jogforrások a következők:

1. A Bizottság 1988-as Zöld Könyvében kifejezte, hogy a szoftverek megfelelő oltalmi eszköze a szerzői jog normarendszere. A dokumentum azonban a tagállamokra bízta annak eldöntését, hogy irodalmi művek analógiájára vagy pedig alkotási szintet kifejező, rokonjogi védelem alapján szabályozzák-e ezt a területet. A Zöld Könyvet pontosító 1990-es Munkaprogram azonban már kifejezetten az előbbi megoldást hangsúlyozta.²⁶ Ennek fényében született meg a számítógépi programok jogi védelméről szóló 1991-es irányelv.²⁷

²² Council Resolution of 14 May 1992 on increased protection for copyright and neighbouring rights.

²³ Miután ezekhez az egyezményekhez az Európai Közösség nem, csak államok csatlakozhatnak, így próbálták elősegíteni a jogharmonizációt ezen a területen.

²⁴ GYENGE Anikó: *Szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere*, HVG-ORAC, Budapest, 2010. 102-103. o.

²⁵ Lásd: 2008/95/EK irányelv a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről ; 40/94/EK rendelet a közösségi védjegyről; 98/71/EK irányelv a formatervezési mintákról; 510/2006/EK rendelet a mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek földrajzi jelzéseinek és eredet-megjelöléseinek oltalmáról; 1610/96/EK rendelet a növényvédő szerek kiegészítő oltalmi tanúsítványának bevezetéséről; 2100/94/EK rendelet a közösségi növényfajta-oltalmi jogokról.

²⁶ BÉRCESI Zoltán: *A szerzői jogi jogharmonizáció az Európai Közösségben*, Magyar Jog, 7./1995., 395. o.

²⁷ a Tanács 91/250 /EGK irányelve (1991. május 14.) a számítógépi programok jogi védelméről (HL L 122 , 17.5.1991, o. 42) (hatályon kívül helyezve)

Az irányelv egy addig elhanyagolt és vitás területet próbált szabályozni. Évtizedekig kérdéses volt ugyanis, hogy a szoftverek egyáltalán szerzői jogi védelemben részesüljenek-e. Az irányelv – a WIPO egyezményrel összhangban – kimondta, hogy a számítógépes programokat irodalmi műnek kell tekinteni. Ezzel pedig alkalmazandóak lettek rájuk a BUE rendelkezései. Az irányelv megalkotásának indoka a jogszabály preambuluma szerint az, hogy a tagállamok szerzői jogi normái igen eltérőek, a számítógépi programokat nem minden tagállamban védik megfelelően, ugyanakkor egyre jelentősebb szerepet játszanak az ipari fejlődésben. Mivel a tagállamok közötti különbségek negatív hatással vannak az egységes piacra, szükséges volt a szoftverek jogi védelmének szabályozása.²⁸ Végül 2009-ben a számítógépes programok jogi védelméről szóló irányelv átdolgozásra került, és a '91-es irányelvet felváltotta a 2009/24/EK irányelv.²⁹

2. Az információs társadalom fejlődése új termékek és szolgáltatások létrehozását ösztönzi, amelyeknek szerzői jogi szabályozása elengedhetetlen. Ehhez teremt jogi környezetet az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001-es irányelv (továbbiakban: InfoSoc irányelv).³⁰ Ez a jogforrás elsősorban a szoftverek terjesztési jogának kimerülésével kapcsolatban bír számunkra jelentőséggel.³¹

²⁸ a '91-es szoftver irányelv preambuluma

²⁹ az Európai Parlament és a Tanács 2009/24/EK irányelve (2009. április 23.) a számítógépi programok jogi védelméről (HL. L 111., 16. o.)

³⁰ az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról (HL L 167., 10. o.)

³¹ További szerzői jogi jogforrások és ajánlások: az Európai Parlament és a Tanács 2006/115/EK irányelve (2006. december 12.) a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról; az Európai Parlament és a Tanács 96/9/EK irányelve (1996. március 11.) az adatbázisok jogi védelméről; az Európai Parlament és a Tanács 2011/77/EU irányelve (2011. szeptember 27.) a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről szóló 2006/116/EK irányelv módosításáról; az Európai Parlament és a Tanács 2001/84/EK irányelve (2001. szeptember 27.) az eredeti műalkotás szerzőjét megillető követő jogról; az Európai Parlament és a Tanács 2004/48/EK irányelve a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről; a Bizottság ajánlása (2005/737/EK)(2005. május 18.) a jogszerű online zeneszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről; a Bizottság ajánlása (2006/585/EK)(2006. augusztus 24.) a kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetőségéről, valamint a digitális megőrzésről.

4. A szerzői jog alapjogi vonatkozásai

Amint a történeti fejlődés során láttuk, az alkotást már a XVIII. században tulajdonjog tárgyának tekintették a franciák. Ezzel a tulajdonjog védelme alá került a mű, és a szerzői jog, alapjogként lett deklarálva. Van olyan dokumentum, amely a szerzői jogot külön alapjogként nevesíti. Ez az európai államok alkotmányára nem jellemző. A legtöbb európai ország a szerzői jogot az emberi méltóságból vagy a tulajdon védelméből vezeti le. Ez általában attól függ, hogy a szerzői jognak, mely aspektusát helyezik előtérbe.

Az első multilaterális nemzetközi szerződés, amely a szerzői jogot emberi jogként deklarálja, az 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (továbbiakban: EJENY). Az egyezmény szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy az általa alkotott tudományos, irodalmi, művészeti alkotással kapcsolatos érdekei védelemben részesüljenek.³² Az EJENY a szerzői jogot a tulajdonhoz való jogtól teljesen elkülönítve kezeli. Más szerkezeti egységben is található az alkotások védelméhez való jog, még hozzá a házasságról, családról és a lelkiismereti szabadságról szóló rendelkezések között. Az egyezmény semmiféle utalást nem tesz a szerzői jog tulajdoni jellegére. Ezzel az EJENY a szerzői jogot kulturális jogként ismeri el. Ezzel pedig az a célja, hogy az emberek kultúrához való jogának érvényesülését segítse elő.^{33,34}

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (továbbiakban: EJEE) elfogadása idején még nem szólt a szerzői jogról, 10. cikke azonban deklarálta a véleménynyilvánítás szabadságát, amely magában foglalta „*az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát*” is.³⁵ Az 1952-ben elfogadott EJEE Első Kiegészítő Jegyzőkönyve rendelkezett először a tulajdonjogról, mint emberi jogról.³⁶ A jegyzőkönyv azonban lehetővé tette ezen alapjog korlátozását is olyan érdekek védelme érdekében, mint a nemzetbiztonság, a közbiztonság

³² Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 27. cikk (2) bk.:

„*Mindenkinek joga van minden általa alkotott tudományos, irodalmi és művészeti termékkel kapcsolatos erkölcsi és anyagi érdekeinek védelméhez.*”

³³ Ugyanakkor látnunk kell, hogy a rendelkezésre esetjog nem épül, így jelentőségét nem szabad túlbecsülni.

³⁴ GYENGE: i.m., 23-24. o.

³⁵ EJEE 10. cikk 1. pontja:

„*Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárokon túl és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhasson. (...)*”

³⁶ EJEE Első Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikke:

„*Minden természetes vagy jogi személynek joga van javai tisztelőben tartásához. Senkit sem lehet tulajdonától megfosztani, kivéve, ha ez közérdekből és a törvényben meghatározott feltételek, valamint a nemzetközi jog általános elvei szerint történik. (...)*”

vagy a közegészség.³⁷ Az EJEE ugyan nem nevesítette külön a szerzői jogot itt sem, de az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB) több olyan döntést is hozott iparjogvédelmi ügyekben, ahol az oltalom tulajdoni jellegét emelte ki.^{38, 39} Ennek ellenére a Bíróság újabban a véleménynyilvánítás szabadságára hivatkozva hozza meg a szerzői joggal kapcsolatos döntéseit.^{40,41} Mindebből látszik, hogy az EJEB a szerzői jogot két alapjogi garanciával is támogatja esetjogában. E két jog eltérő érdekeket véd, hiszen a tulajdonhoz való jog részekénti meghatározás a szerző alkotásához való jogot emeli ki, a művet, míg a másik szemlélet, amely a véleménynyilvánítás szabadságához köti a szerzői jogot, az alkotó véleményének szabad kinyilvánítását helyezi előtérbe, vagyis a személyt.

Az Alapjogi Charta már konkrétan nevesíti a szerzői jogot, és egyértelműen elhelyezi a tulajdonhoz fűződő jog körében.⁴² Ennek az oka talán az lehet, hogy az Európai Unió elsősorban gazdasági közösségként jött létre, és célja, hogy a szerzői jog belső piac szempontjából lényeges aspektusait szabályozza. Ugyanakkor a Lisszaboni Szerződés kimondja, hogy az Unió csatlakozik az EJEE-hez,⁴³ az Európai Bíróság pedig az EJEB joggyakorlatának figyelembe vételével hozza meg döntéseit. Érdekes kérdés lehet, hogy az EJEB és a Charta eltérő szemlélete a szerzői joggal kapcsolatban, hogyan egyeztethető majd össze, még akkor is, ha az Alapjogi Charta által biztosított jogok tartalma és terjedelme azonos az EJEE által deklarált jogokéval. A Lisszaboni Szerződés ugyanis nem teremt összefüggést a véleménynyilvánítás szabadsága és a szerzői jogok között. Ezek alapján elmondható, hogy nem ez a legideálisabb mód az emberi jogok beépítésére és értelmezésének meghatározására.⁴⁴

³⁷ Lásd az EJEE 10. cikk 2. pontját.

³⁸ Lásd: *Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* 73049/01. Judgement 11.1.2007.; *OAo Plodovaja Kompanyija v. Russia* 1641/02. Judgement 7.06.2007.

³⁹ Azt, hogy az alkotások a tulajdonhoz való jog részeként részesülnek védelemben, az EJEB először a *Melnichuk v. Ukraine* ügyben (28743/03. Judgement 5.07.2005.) mondta ki.

⁴⁰ Lásd: *Hertel v. Switzerland* 59/1997/843/1049. Judgement 25.08.1998.; *Wissenschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft mbH v. Austria* 66298/01. és 15653/02. Judgement 13.12.2005.

⁴¹ GYENGE: i.m., 24., 27-28. o.

⁴² Az Európai Unió Alapjogi Chartája 17. cikk (2) bk.: „*A szellemi tulajdon védelmet élvez.*”

⁴³ Európai Unióról szóló Szerződés 6. cikk (2) bekezdés

⁴⁴ FALUDI Gábor: *A szerzői jog alapjogi szemlélete az Európai Unióban*, Liber Amicorum Studia P. Gyertyánfy dedicata, Budapest, 2008. 196. o.

5. A szerzői jogi védelem tárgya és alanya

5.1. A mű

A szerzői jogi védelem tárgya a szellemi alkotás, amely meghatározása ma már nem is olyan könnyű feladat. Ebben a gyorsan fejlődő digitális világban egyre több alkotással kapcsolatban merül fel a kérdés, hogy szerzői jogi védelem alatt áll-e vagy sem. A teljes körű szabályozás szinte lehetetlen, ami sokasodó jogviták eredője.⁴⁵ Mindenesetre az alkotás definiálása során kiinduló pontnak a Berni Egyezményt tekintjük. Az egyezmény 1. cikke szerint szerzői jogi védelem alatt állnak az irodalmi és művészeti művek. A 2. cikk e kifejezés alatt az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotását érti, tekintet nélkül a mű létrehozatalának módjára, alakjára.⁴⁶ Az egyezmény felsorolása természetesen nem taxatív, hiszen ez lehetetlen is lenne. Itt csupán a leggyakrabban előforduló alkotásokat említi a nemzetközi szerződés. A lényeg, hogy a szerző egyéni, eredeti alkotást hozzon létre, annak minőségi, esztétikai jellemzői irrelevánsak.

A védelemből egyes alkotásfajták ki vannak zárva. A BEU szerint kizárás alá esik az „egyszerű sajtóközlemény jellegű napi hír”, ill. a tagállamok döntésétől függően a politikai beszédek és a bírósági tárgyalások során elhangzott beszédek. A WIPO egyezménye szerint nem részesülnek védelemben az önmagukban vett ötletek, eljárások, működési módszerek, illetve a matematikai műveletek.

⁴⁵ A magyar Szerzői Jogi Szakértő Testület által kiadott könyvgyűjtemény a legérdekesebb eseteket foglalja össze. Ezek között találhatunk „elektronikus könyvekkel”, „fényjátékkal” (lézerprodukció) vagy internetre feltett receptekkel kapcsolatos szerzői jogi problémákat. (forrás: A Szerzői Jogi Szakértő Testület véleményeinek gyűjteménye (2004-2009): *A szerzői jog gyakorlati alkalmazása a digitális online környezetben*, Complex Kiadó, Budapest, 2010. 2. o.)

⁴⁶ Így lehet

- könyv, szöveggönyv vagy más írásmű;
- előadás, szónoki beszéd, szentbeszéd vagy ugyanilyen jellegű egyéb mű;
- színmű vagy zenés színmű;
- táncmű, némajáték;
- szöveges vagy szöveg nélkül zenemű;
- film, ideértve azokat a műveket is, amelyeket a filmhez hasonló eljárással hoznak létre;
- rajz, festmény, építészeti mű, szobor, metszet, könyvomat;
- fényképészeti mű, ideértve azokat a műveket is, amelyeket a fényképészeti művekhez hasonló eljárással hoznak létre;
- az alkalmazott művészet terméke;
- illusztráció és térkép;
- földrajzi, tereprajzi, építészeti vagy tudományos vonatkozású tervek, vázlat vagy plasztikai mű.

5.2. A szerző

A szerzői jogviszony alanya a szerző, a szerző pedig, aki a művet megalkotta. A szerző személye akkor határozható meg, ha az alkotáson feltünteti a nevét. Ha ez nem történik meg, vagy technikailag nehezen oldható meg (pl.: szoftvereknél), esetleg nem egyértelmű, kérdés lehet, ki a szerző.

Előfordulhat, hogy az alkotást több személy hozza létre. Ekkor beszélünk közös műről. Ilyen esetben a szerzői jogi védelem terjedelme attól függ, hogy a mű önálló részekre bontható-e. Ha nem, akkor a szerzők jogait csak együttesen gyakorolhatják. A szerzői jog megsértése esetén bármelyikük önállóan felléphet. A szerzők belső jogviszonya a közös tulajdonhoz hasonló.

Ha a közös mű részei önállóan is felhasználhatóak, akkor összekapcsolt művekből álló közös műről beszélünk. A közös művel kapcsolatban ugyanazon szabályok alkalmazandók, mint a fent említettek, a saját mű tekintetében viszont a szerzők önállóan gyakorolják a szerzői jogokat.⁴⁷

6. A szerzői jogviszony

6.1. A szerző személyhez fűződő jogai

A szerzői jogot az Alapjogi Charta alapvető emberi jogként határoz meg, amelyet szellemi tulajdonjognak is neveznek. Ez a tulajdonjog azonban sajátos, hiszen elsősorban gondolati síkon létezik. A szerzői jogi védelem a mű létrejöttével keletkezik, minden más cselekmény nélkül. A szerzői jogviszonyban megkülönböztetjük a szerző személyhez fűződő és vagyoni jogosultságait.

A személyhez fűződő jogok a következők:

- nyilvánosságra hozatal joga,
- visszavonás joga,
- szerzői minőség elismerésének joga,
- név feltüntetésének joga,

⁴⁷ LONTAI- FALUDI- GYERTYÁNFY- VÉKÁS: i.m., 52-55. o.

- integritáshoz való jog.⁴⁸

6.2. A szerző vagyoni jogai

A szerzőnek kizárólagos joga, hogy a mű részének vagy egészének felhasználását engedélyezze. Ez jelenti a vagyoni jogokat. A mű felhasználási módjait taxatív módon nem lehet felsorolni, de a leggyakoribb fajták a következők:

- többszörözés,⁴⁹
- terjesztés,⁵⁰
- nyilvános előadás,⁵¹
- nyilvánosságához közvetítés,⁵²
- átdolgozás,⁵³
- kiállítás.⁵⁴

Itt kell megemlíteni az ún. jogkimerülés intézményét, amelyet a későbbiekben részletesen fogok vizsgálni, mivel a szoftverek szerzői jogának szempontjából fontos jogintézmény. A jogkimerülés lényege, hogy a terjesztési jog egyszeri forgalomba hozatallal kimerül. Pontosabban megfogalmazva, ha a szerző vagy ő engedélyével bárki az adott műpéldányt elsőként eladja az Európai Közösségen belül, a terjesztésre vonatkozó jogát a továbbiakban nem gyakorolhatja.⁵⁵

⁴⁸ TATTAY: i.m., 106-114. o.

⁴⁹ A többszörözés a mű anyagi hordozón való rögzítése időlegesen vagy véglegesen, valamint egy vagy több másolat készítése a rögzítésről.

⁵⁰ Terjesztésnek minősül a mű vagy másolatának a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele forgalomba hozatallal vagy arra való felkínálással.

⁵¹ A nyilvános előadás a mű jelenlévők számára való hozzáférhetővé tételt jelent.

⁵² A mű nyilvánosságához való közvetítése a mű nyilvános sugárzását vagy erre való engedélyadást jelent.

⁵³ A szerző kizárólagos joga az átdolgozás, ami jelenthet fordítást, feldolgozást vagy más olyan megváltoztatását a műnek, amivel az eredeti alkotásból származó más mű jön létre.

⁵⁴ CSÉCSY: i.m., 35-40. o.

⁵⁵ Catherine BARNARD: *The Substantive Law of the EU – The Four Freedoms*, Oxford, Oxford University Press, 2010. 4. o.

6.3. A szerzői jog korlátai

A személyhez fűződő és vagyoni jogok a szerző alanyi jogai, azonban ezeknek lehetnek korlátai. A legfontosabb korlát a szabad felhasználás. Ebben az esetben a mű felhasználásához nincs szükség a szerző engedélyére és díjazás sem illeti meg. A szabad felhasználás csak nyilvánosságra hozott művek esetén megengedett.

Esetei:

- idézés joga,
- átvétel,
- magáncélú másolás,
- tény- és híryanagot tartalmazó közleményt bárki szabadon átvehet,
- előadás,
- kölcsönadás.⁵⁶

⁵⁶ LONTAI-FALUDI-GYERTYÁNFY-VÉKÁS: i.m. 90-102. o.

II. fejezet

A szoftverek szerzői jogi problémái

1. Bevezetés

A számítógépi programok szerzői jogával kapcsolatban számos problémát nevezhetünk meg. Dolgozatomban elsősorban a jogkimerülés, azaz a „használt” szoftverek kérdéséhez kapcsolódó problémákat szeretném tisztázni. A jogkimerülés intézményével a szerző vagyoni jogainál már találkoztunk. Ezt a jogintézményt a szoftver irányelv is deklarálja. Bár a jogszabály megfogalmazása világosnak tűnik, mégis felmerülnek jogalkalmazási problémák. E problémák közül két kérdés, amely véleményem szerint a középpontba állítható. Az egyik, hogy egy megvásárolt számítógépi program milyen körülmények között adható tovább, ill. ezt mennyiben befolyásolhatja a szoftver felhasználási szerződése, és a program akkor is továbbadható-e, ha a felhasználó a programot internetről való letöltés útján vásárolta meg. Ezek megválaszolásához többek között meg kell vizsgálnunk a terjesztési jog kimerülésének jogintézményét és feltételeit, a szoftverek jogi és technikai védelmének lehetőségeit, a számítógépi programok felhasználási szerződéseit, ezek típusait, a szoftver fogalmát.

Az Európai Bíróság egyik legújabb ítélete először foglalkozik érdemben ezekkel a problémákkal. A továbbiakban azt szeretném megvizsgálni, hogy a Bíróság döntése milyen választ ad e kérdésekre és a döntésnek milyen hatásai lehetnek a szoftverpiac különböző szereplőinek szintjén.

2. Mi a szoftver és hogyan védjük?

Először is azt kell tisztáznunk, hogy a szoftver és a számítógépes program fogalma nem ugyanaz, bár a mindennapokban és a jogirodalomban is szinonim fogalmakként kezeljük őket. A számítógépi program olyan megállapítások és utasítások rendszere, amelyek a számítógépben közvetett vagy közvetlen formában találhatóak meg.⁵⁷ A szoftver fogalma ezzel szemben magában foglalja a számítógépi programot, azonban ezen kívül tartalmaz más alkotásokat is, mint például problémaleírást vagy használati utasítást.⁵⁸ Tehát a számítógépi program egy szűkebb kategória a szoftverhez képest.⁵⁹

Az 1991-es szoftver irányelv még nem definiálta pontosan a szoftver fogalmát, csupán annyit mondott, hogy a védelem kiterjed a szoftver minden kifejezésformájára. A legújabb szoftver irányelv azonban a következőképpen határozza meg: „a „számítógépi program” fogalma magában foglalja a programok valamennyi formáját, beleértve a hardverbe beépített programokat is. Ez a fogalom magában foglalja továbbá a számítógépi program kifejlesztéséhez vezető előkészítő dokumentációt is, feltéve, hogy az előkészítő munka a jellegénél fogva a későbbiekben egy számítógépi programot eredményezhet.”⁶⁰ A programok attól függetlenül részesülnek védelemben, hogy milyen formában kerülnek kifejezésre. A szoftver valamely elemének alapjául szolgáló ötletek és elvek azonban nem állnak védelem alatt.⁶¹ A számítógépi program akkor részesül védelemben, ha a szerző saját szellemi alkotása, esztétikai és minőségi feltételek ennek megállapításában nem játszanak szerepet.⁶² Ezzel a rendelkezéssel 1991-ben a Német Szövetségi Bíróság jogalkalmazási irányát (Inkassoprogram) kívánták elutasítani, amely szerint csak a program egyedi kifejeződése kapott védelmet, és a szerzői jog nem terjedt ki azon elképzelésekre vagy alapelvekre, amely egy szoftver alapját képezhetik.⁶³

Sokáig viták alapját képezte a szoftverekkel kapcsolatban, hogy a szoftverek a szabadalmi jog vagy a szerzői jog körében kapjanak-e védelmet. Az Egyesült Államokban például az alkotók saját belátásuk szerint választhattak, hogy a szabadalmi jog vagy a szerzői jog eszközeit

⁵⁷LONTAI Endre: *Szellemi alkotások joga*, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2001. 42-43. o.

⁵⁸LOVAS Lilla Júlia: *A szoftver jogi oltalma: a számítógépi programalkotások szabadalmazhatósága összehasonlító jogi megközelítésben*- I. rész, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2./2010. 19. o.

⁵⁹ Ennek ellenére én is szinonim fogalmakként fogom használni e két szót.

⁶⁰ Szoftver irányelv preambulumának (7) bekezdése

⁶¹ Szoftver irányelv 1. cikk (2) bekezdése

⁶² Szoftver irányelv preambulumának (8) bekezdése

⁶³ LEHMAN, Michael: *A komputer programok új európai jogvédelme*, Magyar Jog, 2./1993. 114. o.

kívánják-e igénybe venni a szoftverek védelme érdekében. A tapasztalat azonban azt mutatta, hogy egyik sem igazán jó megoldás. A szabadalmi oltalomnak számos hátránya van: rövidebb oltalmi idő, magasabb költségek, ill. az oltalom tárgyát túlságosan fel kell tárni, az egyedi rendelésre készült szoftverek azonban sokszor üzleti titok tárgyát képezik.⁶⁴ A szerzői jog ugyanakkor nem igazán tud megfelelő védelmet nyújtani olyan sajátos szellemi alkotásoknak, mint a szoftverek. Ennek ellenére a gyakorlat a szerzői jog felé való eltolódást mutatta, ill. a '91-es szoftverirányelv is ezt a megoldást deklarálta.⁶⁵ Manapság azonban az is megfigyelhető, hogy a számítógépi programokra igyekeznek szabadalmi jogi védelmet szerezni az alkotók. Ez úgy lehetséges, hogy szabadalmi oltalmat kapnak olyan találmányok, amelyek megvalósításához számítógépi program és ezáltal számítógép használata szükséges, ha egyébként megfelelnek a szabadalmazható találmány kritériumainak.⁶⁶ Ez oly annyira komoly kérdés, hogy az Európai Bizottság 2000-ben a számítógépi programok szabadalmazhatóságáról szóló hatástanulmányt készített, és ez alapján 2002-ben a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságáról szóló irányelvjavaslatot terjesztett elő.⁶⁷ Említést érdemel még a sui generis oltalom ötlete is. Sokan úgy tartják, hogy a szerzői jog alkalmatlan a szoftverek jogi védelmére, ezért egy önálló oltalmat kellene bevezetni.⁶⁸

3. A jogkimerülés intézménye

A vagyoni jogoknál tisztáztuk, hogy a terjesztés joga kizárólag a szerzőt vagy az ő engedélye alapján mást illet meg. E kizárólagosságot a jogkimerülés intézménye törli meg, amelyet a szoftver irányelv is szabályoz.⁶⁹ Ennek lényege, hogy ha a programot a szerző vagy az ő engedélyével bárki más elsőként eladta, akkor a terjesztési jog a továbbiakban nem

⁶⁴ PÁLOS György: *A szoftver és a szerzői jog*, Ügyészek Lapja, 2./1996. 19. o.

⁶⁵ JAKSITY György: *Néhány sajátos szellemi termék jogi oltalma*, Magyar Jog, 2./1997. 73. o.

⁶⁶ LOVAS: i.m., 17. o.

⁶⁷ LENDVAI Zsófia: *A számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságáról szóló irányelvjavaslat*, Infokommunikáció és Jog, 7./2005. Melléklet 6. o.

⁶⁸ FALUDI Gábor: *A szoftver szerzői jogi szabályozása*, Infokommunikáció és Jog, 7./2005. Melléklet 3. o.

⁶⁹ Szoftver irányelv: 4. cikk (2) bk.: „(2) A program valamely példányának a jogosult által vagy az ő hozzájárulásával a Közösségen belül történő első eladása kimeríti az adott példány Közösségen belüli terjesztésére vonatkozó jogot, a számítógépi program vagy valamely másolata további bérbeadásának ellenőrzéséhez való jog kivételével.”

gyakorolható, az kimerült a Közösségen belül. Ennek köszönhető, hogy pl. könyveinket elajándékozhatjuk, és ez adja jogi alapját az antikváriumok működésének is.

A jogkimerülés intézménye az Egyesült Államokban már több mint száz éve ismert, az európai államokban (pl.: Hollandiában) a XX. század második felében, az Európai Bíróság joggyakorlatában a '80-as években,⁷⁰ irányelvi szinten a XX. század végén jelent meg.⁷¹ Lényegében azt jelenti, hogy ha a gyártó eladott egy szoftvert, akkor a terjesztési joga a továbbiakban kimerült, tehát elméletileg bárkinek továbbadható a program. A gyakorlat azonban nem ilyen egyszerű, ugyanis számos kérdés merül fel a jogszabály alkalmazása során.

Az Európai Bíróság több esetben is foglalkozott a jogkimerülés intézményével. Bár a problémakör alapvetően a védjegyekkel kapcsolatban merült fel, más területeken is találkozhatunk a jogkimerülés intézményének kérdéseivel. Jaaskinen főtanácsnok egyik indítványa szerint a jogkimerülés elvének pontos tartalma a szellemi tulajdon különböző formái szerint változik, azonban ez az elv az európai szellemi alkotások jogának egyik alapvető rendelkezése.⁷² Sharpston főtanácsnok pedig a következőképpen határozta meg a jogkimerülés fogalmát: „A jog kimerülése azt eredményezi, hogy a jogosult nem hivatkozhat erre a jogra annak érdekében, hogy a további terjesztést megakadályozza.”⁷³ Stix-Hackl főtanácsnok több indítványában is kifejtette a jogkimerülés elvének egyensúlyteremtő funkcióját.⁷⁴ A főtanácsnok Peak Holding AB kontra Axolin-Elinor AB ügyben megfogalmazott indítványában leírja, hogy a terjesztési jog kimerülése az áruk szabad mozgása és a szerzői jog között kíván egyensúlyt teremteni. Ezen elv nélkül ugyanis a szerzői jog jogosultja megakadályozhatná az áruk forgalomba hozatalát valamely tagállamban abban az esetben, ha azokat ő vagy az ő hozzájárulásával más személy egy másik tagállamban már forgalomba hozta. Ez azonban jelentősen akadályozná a belső piac működését, ezért törik át az uniós jogszabályok a területiális védelem elvét a jogkimerülés jogintézményével.

⁷⁰ Lásd: C-158/86 sz. ügy, Warner Brothers Inc. and Metronome Video ApS v. Erik Viuff Christiansen, 1988. máj. 17. [EBHT 1988.; 2605. o.]; C-10/89 sz. ügy, SA CNL-SUCAL NV v. HAG GF AG (HAG II) [EBHT 1990 I-3711, para. 12.]

⁷¹MEZEI Péter: *A fájlcsere dilemma*, HVG-ORAC, Budapest, 2012. 144-145. o.

⁷²Jaaskinen főtanácsnok indítványának 37. pontja a C-140/10. sz. ügyben (Greenstar-Kanzi Europe NV kontra Jean Hustin és Jo Goossens)

⁷³C-479/04. sz. ügyben megfogalmazott E. Sharpston főtanácsnok indítványának 3. pontja [EBHT 2006., I-8089. o.]

⁷⁴ Lásd pl.: C-414/99 – C-416/99. sz. Davidoff és társai egyesített ügyekre vonatkozó [EBHT 2001., I-8691.o.] indítványának 80. pontja; C-16/03. sz. Peak Holding AB kontra Axolin-Elinor AB ügyre vonatkozó [EBHT 1998., I-4799. o.] indítványának 19. pontja.

4. A jogkimerülés feltételei

A terjesztési jog kimerüléséhez több feltétel együttes fennállására van szükség. A szoftver irányelv a következőképpen határozza meg a jogkimerülés fogalmát: „(2) A program valamely *példányának a jogosult által* vagy az ő hozzájárulásával a Közösségen belül történő *első eladása* kimeríti az adott példány **Közösségen belüli** terjesztésére vonatkozó jogot, a számítógépi program vagy valamely másolata további bérbeadásának ellenőrzéséhez való jog kivételével.”

1. Tehát a terjesztési jog kimerüléséhez három feltételnek kell teljesülnie. Ezek közül az egyik, hogy a program valamely *példányáról* legyen szó. De mit értünk műpéldány alatt? Egyes nézetek szerint a program egy példánya a szoftvernek a fizikai megvalósulása, így az online programok eladása kapcsán nem is beszélhetünk jogkimerülésről. Erre az álláspontra jutott a Münchener Tartományi Bíróság is az egyik előtte zajló jogvitában. A felperes online formában értékesítette szoftvereit, amelyeket a vásárlók az alperesnek átengedtek, és ezeket ő viszontértékesítette. A német bíróság a felperes keresetének helyt adott. Döntését arra alapozta, hogy hiányzott a műpéldány az online értékesítés során, ezért a felperes terjesztési joga nem merült ki.⁷⁵ Ezt a nézetet erősíti az Európai Bíróság egyik esete⁷⁶ és egy később megjelent bizottsági jelentés⁷⁷ is. A kérdés mégsem ilyen egyszerű. A Hamburgi Tartományi Bíróság ugyanis hasonló esetben másképp döntött. A Bíróság kimondta, hogy ha a fizikai átruházás helyébe az immateriális átadás lép, akkor ezzel az immateriális műpéldányra vonatkozóan kell a jogkimerülést megállapítani.⁷⁸ Ebből is látható, hogy a gyakorlat meglehetősen ellentmondásos.

2. A következő feltétel, hogy a program egy példányát *a jogosult* (vagy az ő hozzájárulásával bárki) *elsőként adja el*. A jogosult a szerző vagy munkaviszony keretében kifejlesztett szoftver esetén a munkáltató. De mit értünk eladás alatt? Létezik ugyanis olyan felfogás is, hogy a számítógépi program megvásárlása során a felhasználó nem szerez tulajdonjogot a

⁷⁵ Münchener Tartományi Bíróság LG München I Urteil v. 19.01.2006, AZ 7 O 2337/05. számú ítélete

⁷⁶ 158/86 sz. ügy, Warner Brothers Inc. and Metronome Video ApS v. Erik Viuff Christiansen, [EBHT 1988., 2605. o.]

⁷⁷ Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the Implementation and Effects of Directive 91/250/EEC on the Legal Protection of Computer Programs, COM/2000/0199, p. 17.

⁷⁸ Hamburgi Tartományi Bíróság 315 O 343/06. számú ítélete

szoftver felett, csupán egy kizárólagos felhasználói jogot, sőt egyes szerzők odáig mennek, hogy a szoftverek „másodkézből” való vásárlásának engedélyezése tulajdonjog elvonását jelentené. Ekkor azonban nem sok értelme lenne a jogkimerülésnek, a jogintézmény véleményem szerint kiüresedne.

3. A harmadik feltétel, hogy a program első eladása a *Közösségen belül* történjen. Ezt nevezzük a jogkimerülés területi elvének. Itt érdemes megemlíteni az Európai Bíróság egy korábbi ítéletét 1999-ből, amikor azért nem állapította meg a Bíróság a Franciaországban gyártott szoftverek jogkimerülését az Európai Unión belül, mert az operációs rendszerek forgalomba hozatali helye Kanadában volt.⁷⁹

5. A szoftverek szerzői jogának alapjogi vonatkozásai

Amint az első fejezetben részleteztem a szerzői jog emberi jogi háttereként a véleménynyilvánítás szabadsága és a tulajdonhoz való jog nevezhető meg. Érdekes kérdés lehet, hogyan jelenhet meg ezen alapjogok tükrében a szoftverek szerzői joga.

5.1.A véleménynyilvánítás szabadsága

A véleménynyilvánítás szabadsága több szabadságjogból áll. Magában foglalja a szólás- és sajtószabadságot, valamennyi médium szabadságát, az informáltsághoz való jogot, a művészi, irodalmi alkotás szabadságát, a tudományos alkotás szabadságát, ill. ezek terjesztésének, tanításának szabadságát.⁸⁰ A véleménynyilvánítás szabadsága általában mindenféle közlés szabadságát jelenti mások irányába, függetlenül a közlés módjától és minőségétől. Azonban ez a szabadság nem korlátozhatatlan. A védendő érdekeknek négy csoportját szokás megkülönböztetni egy demokratikus jogállamban. Az első az állam érdekei, mint pl. az állam külső, belső biztonsága, az állami szimbólumok védelme, az állam berendezkedésének védelme. Az ilyen tartalmú megnyilatkozásokat nevezzük politikai beszédnek. A második kategóriát egyes társadalmi csoportok érdekeinek védelme alkotja a faji, vallási, etnikai megkülönböztetést jelentő véleménynyilvánításokkal szemben. Ezek a gyűlöletbeszédnek. A

⁷⁹ T-198/98 sz. Micro Leader Business kontra Bizottság ügy [EBHT 1999., I-8903. o.]

⁸⁰ 30/1992. (V.26.) Alkotmánybírósági (továbbiakban: AB) határozat, ABH 1992, 167, 170-171.

harmadik csoport a társadalom egészét érintő érdekekből áll, mint pl. a közérkölc, köznyugalom. A negyedik kört az egyén védelme alkotja. Idetartozik a magántitok, a személyiségi jogok vagy a vállalkozások jó hírneve.⁸¹

5.2.A tulajdonhoz való jog

A tulajdonhoz való jog nem olyan természetes szabadság, amely az egyént jogszabályi meghatározás nélkül is megilletné. Ez azonban egy sajátos paradoxonhoz vezet. Ugyanis a tulajdonhoz való jogot a törvényhozó indokolatlan beavatkozásától is meg kell védeni, ugyanakkor e jogot a törvényhozó határozza meg.⁸²

A tulajdonhoz való jognak is megvannak a maga korlátai. Ennek keretében beszélhetünk a tulajdon elvonásáról és elvonással nem járó korlátozásokról. A tulajdonjog elvonását és korlátozását a legtöbb nemzetközi dokumentum⁸³ tiltja, de kivételt is megfogalmaz. Ez a kivétel pedig a közérdek. A közérdek fogalmát azonban nem határozzák meg ezek a dokumentumok. Azt a törvényhozó dönti el, mit tekint közérdeknek. Ennek felülvizsgálatára legfeljebb az alkotmányellenesség megállapítása során kerülhet sor.

5.3.A szoftverek az alapjogok tükrében

Ha a szerzői jogot a véleménynyilvánítás szabadságának részeként fogadjuk el, akkor a szoftverek szerzői jogát a tudományos alkotás szabadságaként definiálhatjuk. A véleménynyilvánítás szabadsága a szerző személyét helyezi előtérbe, elsősorban azt a jogot, hogy a szerző alkotásán keresztül kifejezésre juttathassa tudományos gondolatait, véleményét. Ebből a megközelítésből nézve a szoftverek szerzői jogát csak a fent részletezett esetekben lehetséges korlátozni, ha annak megnyilvánulása a fent felsorolt valamely érdekeket sérti. Véleményem szerint azonban a jogkimerülés intézménye ezt a kifejeződését az alkotónak nem akadályozza, hiszen elsősorban gazdasági jelentősége van. Tehát nem fogható fel a véleménynyilvánítás szabadságának valamiféle korlátozásaként.

Ha a szoftverek szerzői jogát a tulajdonhoz való jog részeként fogjuk fel, akkor a szerző vagyoni jogai domborodnak ki elsősorban, és a szoftver, mint alkotás tulajdonjog tárgyát fogja képezni. A klasszikus tulajdonjogi felfogás azonban a dologból, birtokba vehető tárgyból indul ki, és ma már nem feltétlenül testi tárgy sem a mű, sem a mű egy példánya. Az

⁸¹ HALMAI Gábor- TÓTH Gábor Attila: *Emberi jogok*, Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 425., 429., 456. o.

⁸² HALMAI- TÓTH: i.m., 640-641. o.

⁸³ Lásd: Alapjogi Charta, Emberi Jogok Európai Egyezményének Első Kiegészítő Jegyzőkönyve.

EJEB viszont több ítéletében is kifejtette, hogy a tulajdonjog tárgya nemcsak fizikai dolog lehet.⁸⁴

Ahogy fentebb láthattuk a tulajdonjog korlátozásához igazolni szükséges a mögötte álló közérdeket. Ezzel kapcsolatban kérdésként merülhet fel tehát, hogy a jogkimerülés korlátozza-e a tulajdonhoz való jogot, és ha igen, akkor áll-e mögötte közérdek.

Véleményem szerint a jogkimerülés intézményének érvényesülése a szoftverek esetén a tulajdon elvonását is megalapozhatja, hiszen a szerző egyes esetekben akarata nélkül kénytelen eladni művét, attól függetlenül, hogy a licencszerződésben ezt megtiltja vagy sem. Ez esetben viszont a nemzetközi dokumentumok szerint arányos kártalanítás járna neki.⁸⁵

Ami a közérdek kérdését illeti, a szoftver irányelv a jogkimerülés igazolása mellett nem hoz fel érveket.⁸⁶

5. A licencszerződés

A szoftvergyártók általában licencszerződés útján terjesztik a szoftvereiket, annak érdekében, hogy a „kalózkodás” veszélyét elkerüljék.⁸⁷ A licenc vagy felhasználási szerződés alapján a szerző engedélyt ad művének felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni. Ez a szerződés foglalja magában azokat a cselekményeket, amelyeket a szerző engedélyez a felhasználónak. A megállapodás tartalmát a felek szabadon határozzák meg, de természetesen a jogszabályi keretek megtartásával.

A szoftverek használatához is általában el kell fogadni a licencszerződést. A szoftverlicencszerződés határozza meg egy adott szoftver esetén a jogosult által megengedett, a program legális használatához szükséges feltételeket.⁸⁸ A licencszerződés elfogadása

⁸⁴Lásd pl.: *Smith Kline and French Laboratories Ltd. v. the Netherlands* (1990.10.04.) 12633/87; *British-American Tobacco Company Ltd. v. the Netherlands* (1995.11.20.); *Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* (2007.01.11.) 73049/01. (KÖHIDI Ákos: *A polgári jogi felelősség digitális határai Európában*, Kézirat, Győr, 2012. 39. o.)

⁸⁵Lásd pl. Alapjogi Charta 17. cikke.

⁸⁶De az Európai Parlament 2010. szeptember 22-i, a szellemi tulajdonhoz fűződő jogok belső piaci érvényesítésének megerősítéséről szóló állásfoglalása hangsúlyozza, a cél, hogy a lehető legtöbben férhessenek hozzá a technológiai fejlődéshez és a kulturális termékekhez.

⁸⁷Simon FRANKEL – Leslie HARVEY: *Will the digital era sound the death knell for the first sale doctrine in US copyright law?*, *Intellectual Property Magazine*, 2011. március 40. o.

⁸⁸PÁLOS György- JEKLER Rudolf: *A szoftverek szerzői jogvédelme Magyarországon és a nemzetközi gyakorlatban*, *Belügyi Szemle*, 13./1995. 41. o.

többnyire csupán egy kattintásból áll, a vásárlók többsége pedig egyébként sem olvassa el és ezzel kezdődnek a problémák. A jogtalan szoftverhasználat ugyanis gyakran abból ered, hogy felhasználó nem ismeri vagy rosszul értelmezi a felhasználási szerződést. Másrészt véleményem szerint a szoftvergyártók visszaélnék szerzői jogaikkal. Elméletileg, ha eladnak egy szoftvert, akkor a terjesztési jog kimerül, és a felhasználó bárkinek továbbadhatja az adott példányt. Ezáltal a szoftvergyártók nem tudják figyelemmel kísérni a programok mozgását, ill. díjra sem tarthatnak igényt. A szoftvercégek azonban igyekeznek megakadályozni a jogkimerülés érvényesülését azáltal, hogy a licencszerződésben korlátozzák a szoftverek továbbadását. Mondhatnánk azt, hogy ilyen feltételek mellett a felhasználó egyszerűen ne fogadja el a szerződést, és ez talán jobb feltételek nyújtására sarkallja a gyártókat. A probléma azonban nem ilyen egyszerű, ugyanis a szoftverfejlesztők egy ügyes technikai megoldással oldják meg ezt a kérdést. A felhasználó a legtöbb esetben kénytelen elfogadni a felhasználási szerződést, ugyanis e nélkül nem tudja használni a szoftvert. A program elindítása előtt el kell fogadni a licencszerződést, különben a szoftver gyakorlatilag használhatatlan. A programot pedig nem veszik vissza azon kifogás miatt, hogy „nem tetszik” a licencia-szerződés. Felmerül a kérdés tehát, hogy a felhasználási szerződés megtilthatja-e a program továbbadását vagy egyáltalán hogyan befolyásolhatja azt? Ha a szerződéses szabadságot és a diszpozitivitás elvét nézzük, akkor azt mondhatjuk, hogy a szerződés tartalmát a felek törvényi keretek között maguk határozzák meg. A szoftver irányelv pedig nem is tiltja a szerződéses kikötést... Vagy mégis? A Hamburgi Tartományi Bíróság ugyanis azt mondta ki az egyik ügy kapcsán, hogy a licencia-szerződésben a terjesztési jogot korlátozó rendelkezések érvénytelenek.⁸⁹ Mindebből láthatjuk, hogy a gyakorlat nincs teljesen összhangban az irányelvi szabályozással.

7. A szoftver-licencek típusai

A szoftverek vásárlása esetén az a gyakorlat, hogy a szerző és a felhasználó szerződést kötnek, amely meghatározza a szerző és a felhasználó jogait és kötelezettségeit a program felhasználásával kapcsolatban. A licencszerződéseket a szerző és a felhasználó jogai alapján több csoportba sorolhatjuk. Ez alapján három nagy csoport különböztethető meg: a tulajdonosi (proprietary) szoftverek, a szabad (free) szoftverek és a két fő kategória között

⁸⁹ Hamburgi Tartományi Bíróság 315 O 343/06. számú ítélete

elhelyezkedő „félszabad” szoftverek (semi-free szoftverek).⁹⁰ Érdeemes megemlíteni az ún. „public domain” szoftvereket is, amelyek egyik kategóriába sem sorolhatók, ugyanis nem állnak szerzői jogi védelem alatt. Ennek oka, hogy szerzői jogairól a szerző lemondott, így ezen programok felhasználása gyakorlatilag korlátlan.

2.1. A tulajdonosi szoftverek

Ha a szoftver használatával, terjesztésével kapcsolatban valamilyen korlátozás áll fenn, akkor tulajdonosi szoftverről beszélünk. A proprietary szoftvereknek azonban nem ismertető jegye az ingyenesség. Léteznek ugyanis olyan tulajdonosi szoftverek, amelyekért nem kell fizetni.

A tulajdonosi szoftverek csoportján belül megkülönböztetjük a kereskedelmi szoftvereket, a freeware és a shareware programokat.

A kereskedelmi programok legfontosabb jellemzője, hogy kizárólag ellenérték fejében szerezhetőek be, ugyanakkor ezen programok felhasználása nem áll korlátozás alatt. A programok terjesztése azonban tilos, általában csak biztonsági másolat készíthető (amelyet egyébként az irányelv szerint licencszerződésben sem lehet megtiltani), ill. a programok módosítása sem megengedett. A felhasználó jogai általában pontosan be vannak határolva, és a licencszerződés szinte csak a szerző jogait védi.

A freeware programok mindig ingyenesek, és a terjesztés, ill. a felhasználás előtt sincs akadály. Ezek a szoftverek azonban nem módosíthatóak, tehát a szerző fenntart magának bizonyos jogokat.

A shareware szoftverek szintén ingyenesen beszerezhetőek és szabadon terjeszthetők, azonban díjmentesen csak egy bizonyos ideig használhatók. Ezek az ún. próbaverziók, amelyek lényege, hogy mielőtt a felhasználó megveszi a programot, kipróbálhassa azt. Az időkorláttal a szerző elsődleges célja természetesen, hogy a felhasználó regisztráljon. Erre gyakran úgy próbálja rákényszeríteni a vásárlót, hogy bizonyos funkciókat csak a regisztráció után tesz elérhetővé.

2.2. A free és a semi-free szoftverek

A szabad program mozgalom alapelvei szerint a felhasználónak joga van a free szoftver futtatására, tanulmányozására, másolatok közzétételére, ill. módosítására. A free software

⁹⁰ TELEK Eszter: *A szoftver felhasználási szerződések elmélete és gyakorlata, avagy a végfelhasználók és szoftvergyártók háborúja*, Infokommunikáció és Jog, 27./2008. 207. o.

kifejezés tehát nem az ingyenességre utal, hanem a szabadságra.⁹¹ A „fél-szabad” programoknál általában a magáncélra és az üzleti célra felhasználható szoftverek vagy a magánszemélyek és az üzleti vállalkozások között tesznek különbséget, így bizonyos célra, ill. bizonyos személyek ingyenesen használhatják a programokat, míg mások kizárólag a vételár megfizetése után kapnak hozzáférést. Ebbe a kategóriába tipikusan az üzleti célú felhasználás tartozik.⁹²

8. A szoftverek védelme

A szoftvereket jogi szempontból a következőképpen csoportosíthatjuk:

- szerzői műnek minősülő szoftverek,
- rutin szoftverek.⁹³

A számítógépi programok védelme két módon valósulhat meg:

- a technika segítségével, valamint
- jogi védelem formájában.

3.1. Technikai védelem

A technikai védelem körében a gyártók technikai intézkedésekkel próbálják megakadályozni az illetéktelen hozzáférést és terjesztést. Ezek az intézkedések azonban kisebb-nagyobb szakértelemmel kijátszhatóak.

Napjainkban a leggyakoribb védekezési eszközök: a másolásvédelem, a különböző kódok alkalmazása, a teljes felületű hologram, a biztonsági azonosítók, a regisztrálás vagy aktiválás. Ma már világszerte cégek alakultak a szoftverek védelmére.^{94, 95}

⁹¹ TELEK Eszter: *A szoftver teljes vagy részleges közkincsbe bocsátása*, Jogi Tanulmányok, 3./2010. 145. o.

⁹²GROSS Balázs: *A szoftver-licencszerződések típusai*, Jogi Fórum, 2001. (forrás: www.jogiforum.hu/publikaciok/19 - utolsó lekérdezés: 2012. szept. 3.)

⁹³ A rutin szoftverek nem részesülnek akkora védelemben, mint az alkotásnak minősülő programok.

⁹⁴ Pl.: a Rainbow vagy az Aladdin.

⁹⁵ SIPOS Ágnes: *A szoftverek jogi oltalma és felhasználási szerződése*, Szakdolgozat, Debrecen, 2004., 22-23. o.

3.2. *Jogi védelem*

A szoftverek számára jogi védelmet elsősorban a polgári és a büntetőjog nyújt. A jogi oltalomnak két szinten kell megvalósulnia. Az egyik szint a fejlesztők közötti, a másik a fejlesztők és a felhasználók közötti. A jogi oltalmat a szerzői jog biztosítja, amely többek között meghatározza, hogy mit lehet, és mit nem lehet tenni egy szoftverrel. Ezt jól mutatja a szoftver irányelv is, amely deklarálja az engedélyhez kötött cselekményeket és az ezek alóli kivételeket.

Az engedélyhez kötött cselekmények a következők:

- a program többszörözése, akár tartósan vagy időlegesen;
- a program fordítása, átdolgozása, feldolgozása, módosítása;
- a program vagy másolatának nyilvános terjesztése, ill. bérbeadása.

Az engedélyhez kötött cselekmények alóli kivételek:

- külön szerződéses kikötés hiányában a szoftver többszörözéséhez, módosításához, fordításához, átdolgozásához nincs szükség a szerző engedélyére, ha arra azért van szükség, hogy a jogszerű felhasználó rendeltetési célnak megfelelően használja a programot, beleértve a hibajavítást is;
- szerződéssel nem zárható ki, hogy a jogszerű szerző a programról biztonsági másolatot készítsen, ha ez a felhasználáshoz szükséges;
- a jogszerű felhasználó megfigyelheti, tanulmányozhatja és kipróbálhatja a program működését a program elemeinek alapját képező ötletek és elvek meghatározása céljából, ha ezt a szoftver olyan betáplálása, megjelenítése, futtatása, továbbítása vagy tárolása során végzi, amelyre jogosult.

9. A szerzői jog az alapszabadságok tükrében

8.1. *Az áruk és szolgáltatások szabad mozgása*

Az Európai Gazdasági Közösség elsődleges célja kezdettől fogva a közös piac megteremtése. Az 1987-es Egységes Európai Okmány bevezette az egységes belső piac fogalmát. A belső piac egy olyan határok nélküli térség, amelyben biztosított az áruk, a személyek, a

szolgáltatások és a tőke szabad mozgása.⁹⁶ Ezt szolgálja a tagállamok nemzeti piacainak egybenyitása vagy a vállalkozások számára a verseny erősítése.⁹⁷ Az Európai Unióban tehát ezt a négy alapszabadságot (árúk, szolgáltatások, munkaerő és tőke szabad mozgását) különböztetjük meg.

A szoftverek kereskedelmének szabályozása, illetve gyakorlata elsősorban az áruk⁹⁸ és a szolgáltatások⁹⁹ szabad áramlását – mint alapszabadságok megvalósulását – érintheti. Viták részét képezi azonban –különösen a belső piac szabályozására irányuló normák alkalmazhatósága szempontjából–, hogy a számítógépi programok árunak vagy szolgáltatásnak minősülnek-e. Az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata értelmében áru alatt pénzben kifejezhető értékkel rendelkező termékeket értünk, amelyek alkalmasak arra, hogy kereskedelmi forgalom tárgyát képezzék.¹⁰⁰ EUMSZ 57. cikke szerint ezzel szemben a „... „szolgáltatás” a rendszerint díjazás ellenében nyújtott szolgáltatás, ha nem tartozik az áruk, a tőke és a személyek szabad mozgására vonatkozó rendelkezések hatálya alá.”¹⁰¹

Gyakori az az álláspont, hogy az adathordozón értékesített szoftverek árunak minősülnek, mert ezek testesítik meg a programok műpéldányát, míg az online szoftverek eladása szolgáltatásnak minősül.¹⁰² Ezt erősíti az InfoSoc irányelv is, amikor kimondja, hogy a CD-ROM-ok esetén a szellemi tulajdon egy anyagi hordozón jelenik meg, így árucikként ölt testet.¹⁰³

Él azonban olyan álláspont is, hogy a szoftverek elvesztették kapcsolatukat az eredeti szerzővel, sőt még az alapvető személyhez fűződő jogok sem kerülnek elismerésre (pl. névfeltüntetés joga). Mivel ezek a programok elvesztették „alkotási” mivoltukat, így áruvá váltak.¹⁰⁴

⁹⁶ A belső piac fogalmát ugyanezen tartalommal határozza meg a jelenleg hatályos EUMSZ 26. cikke is.

⁹⁷ VÁRNAY Ernő- PAPP Mónika: Az Európai Unió joga, Complex Kiadó, Budapest, 2010. 543-544. o.

⁹⁸ Az áruk szabad mozgására vonatkozó rendelkezéseket lásd az EUMSZ II címében (28 – 37. cikkek).

⁹⁹ A szolgáltatásnyújtás szabadsága korlátozásának tilalmát az EUMSZ 56. cikke rögzíti.

¹⁰⁰ 7/68. sz. ügy, Bizottság c. Olaszország [EBHT I-2289. o.]

¹⁰¹ Az 57. cikk (2) bekezdése szerint szolgáltatásnak minősülnek különösen: a) az ipari jellegű tevékenységek; b) a kereskedelmi jellegű tevékenységek; c) a kézműipari tevékenységek; d) a szabadfoglalkozásúként végzett tevékenységek.”

¹⁰² Lásd: a Usedsoft kontra Oracle ügyben a Bizottság érvelését.

¹⁰³ Az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló irányelv preambuluma (29) bekezdése:

„ (...) A CD-ROM-mal vagy a CD-I-vel ellentétben – amelynél a szellemi tulajdon anyagi hordozóban, vagyis árucikkben ölt testet – minden online szolgáltatás engedélyhez kötött cselekménynek minősül, amennyiben a szerzői jog vagy valamely szomszédos jog ezt megköveteli.”

¹⁰⁴ DUDÁS Ágnes: *Az érem két oldala: jogkimerülés illetve jogsértési szankció*, Kézirat 1. pont

8.2. Szerzői jog kontra áruk szabad mozgása

Talán a jogalkalmazó számára az okozza a dilemmát a jogkimerülés elvének alkalmazása során, hogy a szerző jogait védje jobban vagy a belső piac megvalósulásának elősegítését helyezze előtérbe. A szoftver irányelv egyensúlyt próbál teremteni a szoftverekre vonatkozó kizárólagos jog megteremtése és a szabad verseny, ill. az európai szoftver piac megnyitásának érdeke között.¹⁰⁵ Ugyanakkor a szerző vagyoni jogainak lényege, hogy a szerző alkotása hasznosítása révén vagyoni előnyhöz jusson. Így Kokott főtanácsnok indítványa szerint az alkotó az érintett szellemi tulajdon gazdasági értékét az eladással hasznosítja elsősorban.¹⁰⁶

A szoftverek „másodkézbe” való továbbadásának tilalma azonban nem segíti az Unió alapszabadságainak érvényesülését, ezért törekszenek arra, hogy a szellemi tulajdonok szabad áramlásának megvalósítását a belső piac szolgálatába állítsák. Ezt bizonyítja az Európai Parlament szellemi tulajdonhoz fűződő jogok belső piaci érvényesítésének megerősítéséről szóló állásfoglalása és a Tanács szellemi tulajdonhoz fűződő jogok belső piaci érvényesítéséről szóló állásfoglalása.¹⁰⁷ Mindkét dokumentum kiemeli a jogszerű kereskedelmet gátló akadályok elkerülésének és a jogszerű felhasználók védelmének fontosságát.

Ugyanakkor egy szoftver kifejlesztése meglehetősen költséges beruházás, nem beszélve arról, mekkora kárt okoznak az illetéktelen felhasználók, és mekkora összegeket kell áldozni az ellenük való küzdelemre. Nem véletlen tehát, hogy a gyártók „foggal-körömmel” ragaszkodnak jogaik megtartásához és csorbítatlan érvényesítéséhez. Példa erre a Business Software Alliance (BSA) nemzetközi szervezet létrehozása is, amely a vezető szoftvergyártók érdekeit képviseli, és a világ 65 országában küzd a szoftverkalózkodás ellen. Célja a jogtiszt szoftverek felhasználásának elősegítése, ennek érdekében küzd a törvénytelen szoftvermásolásokkal szemben, és igyekszik elősegíteni a törvényes szoftverkereskedelmet.^{108,109} A legújabb eszköz pedig a szoftverek illegális használatával

¹⁰⁵ LEHMAN: i.m., 118. o.

¹⁰⁶ J. Kokott főtanácsnok indítványának 180. pontja a C-403/08. sz. Football Association Premier League Ltd és társai kontra QC Leisure és társai és a C-429/08. sz. Karen Murphy kontra Media Protection Services Ltd egyesített ügyekben (EBHT-ban még nem tették közé)

¹⁰⁷ Az Európai Parlament a szellemi tulajdonhoz fűződő jogok belső piaci érvényesítésének megerősítéséről szóló, 2010. szeptember 22-i állásfoglalása (HL C 50. E, 2012.2.21., 48. o.); a Tanács a szellemi tulajdonhoz fűződő jogok belső piaci érvényesítéséről szóló, 2010. március 1-jei állásfoglalása (HL C 56., 2010.3.6., 1. o.)

¹⁰⁸ A szervezetet 1988-ban hozták létre a világ legnagyobb, szoftvergyártó cégei, mint az Adobe, az Autodesk, a Bentley Systems, a Borland, a Lotus Development, a Microsoft, a Novell és a Symantec. Tevékenysége kiterjed tanfolyamok, értekezletek rendezésére, tájékoztatás formájában nyújt segítséget a jogtiszt szoftverek felhasználásáról, ill. jogsértés esetén eljárást kezdeményez az illetékes hatóságnál.

¹⁰⁹ PÁLOS György: *Business Software Alliance (BSA)*, *Ügyészek Lapja*, 1./1995. 28. o.

szemben az ACTA- Egyezmény, a Hamisítás Elleni Kereskedelmi Egyezmény¹¹⁰ megalkotása. Az egyezmény célja a szellemi tulajdonhoz kapcsolódó jogok megerősítése, a hamisítás és a kalózkodás visszaszorítása. A megállapodást egyébként az Európai Unió és 22 tagállama 2012. január 26-án írta alá.¹¹¹

10. Az online szoftverek értékesítésének technikai és jogi feltételei

Ahhoz, hogy a „használt szoftverek eladása” legális legyen, több feltételnek kell megfelelni:

1. Az egyik, hogy a szoftver eredetét hitelesen igazolni tudjuk (pl. számlával). Ezzel még nincs semmi probléma, ha a felhasználó elég körültekintő, és megőrzi a szoftver megvásárlása során kapott iratokat.

2. A másik, hogy az eladott szoftvert az eladónak el kell távolítania a gépéről, ill. meg kell semmisíteni vagy átadni a vevőnek a biztonsági másolatot. Ezzel kapcsolatban azonban már lehetnek problémák. Ugyanis nincs garancia arra nézve, hogy az eladó ténylegesen és mindenhol letörli az eladott programot, és esetleg nem használja tovább ő is. Továbbá kérdés lehet az is, hogy az eladó az eredeti példányt adja-e tovább vagy annak egy másolatát? Ha az eredetit adja el, akkor nyilvánvalóan nem lehet probléma, de ha annak a másolatát, akkor azt mondhatjuk, hogy arra a példányra nézve nem merült ki a jogosult joga, így az eladás nem legális.

3. A harmadik nem kötelező feltétel, de célszerű, a szerződést írásba foglalni.

4. Végül egyes szoftverek¹¹² eladására eltérő szabályok vonatkozhatnak, így érdemes ezeknek utánanézni.¹¹³

¹¹⁰ Anti-Counterfeit Trade Agreement

¹¹¹ Az egyezményt az Egyesült Államok, Ausztrália, Kanada, Japán, Mexikó, Marokkó, Új-Zéland, Szingapúr, Dél-Korea és Svájc is aláírta.

¹¹² Pl.: OEM, Volumen licenc alá tartozók esetén.

¹¹³ <http://www.drdudas.hu/kerdesek/hasznaltszoftver> (utolsó lekérdezés: 2012. október 2.)

Tehát ebből is látható, hogy a továbbadás kérdése egyáltalán nem egyszerű, és kis túlzással jogásznak kell lenni ahhoz, hogy egy „használt szoftvert” eladjunk vagy vegyünk.

11. A szoftverek szerzői jogával kapcsolatos anomáliák összefoglalása

Számos kérdést és problémát vettem fel a szoftverek szerzői jogának, különösen terjesztési jogának kimerülésével kapcsolatban, ezeket rendszerszerűen szeretném összefoglalni:

- *A szoftverek védelme szempontjából:*

Már a kezdeti időkben is kérdés volt, hogy a szoftverek, milyen formában kapjanak jogi védelmet. Először ugyanis az iparjog próbált jogi oltalmat nyújtani a gyártók számára, majd később deklarálták, hogy a számítógépi programok irodalmi műként részesülnek védelemben, tehát oltalmat a szerzői jog keretében szerezhetnek. Fentebb azonban már megvizsgáltuk, hogy a kérdés mégsem tisztázott teljesen a mai napig.

- *A szoftverek mibenlétének meghatározása szempontjából:*

Vita tárgyát képezi ma is, hogy a számítógépi programok dolognak minősülnek-e és tulajdonjog tárgyát képezhetik-e, és így a tulajdonhoz való jog részeként vagy a véleménynyilvánítás szabadságának részeként kapjanak-e védelmet.

- *A licenciamegkötés meghatározása szempontjából:*

Kérdésként merülhet fel, hogy a szoftverek felhasználási megkötése egyáltalán megtilthatja-e a számítógépi programok „másodkézbe” adását? Nem mellesleg meglehetősen aggályos, hogy a gyártók visszaélnek jogaikkal olyan módon, hogy a felhasználó csak a szoftver megvásárlása után ismerheti meg a licenciamegkötést, és ha ez nem felel meg számára, a programot akkor sem viheti vissza. Itt érdemes megemlíteni azt a problémát is, amelyet a viszonteladók sérelmeznek, miszerint, ha egy felhasználó megkötést szegve eladja nekik a szoftvert, miért ellenük fordulnak a gyártók? Az Európai Bíróság a Copad kontra Dior ügyben kimondta, hogy a megkötés

az azt megkötő felek között hatályos, harmadik személyekkel szemben nem, így a licencia-szerződés megsértése esetén csak a szerződő fél ellen lehet fordulni.¹¹⁴

o *A jogkimerülés feltételeinek való megfelelés szempontjából:*

Vitás továbbá a szoftverek terjesztési jogának kimerülésével kapcsolatban, hogy mi a műpéldány? Ez egy fizikai megvalósulása a programnak, egy materiális dolog, vagy az immateriális dolgok is bevonhatóak a fogalmi körébe? Ezen kívül felmerül az a kérdés is, hogy mit értünk szoftverek esetén eladás alatt, egy tulajdon átruházására alkalmas aktust vagy csupán egy kizárólagos felhasználói jog átadását?

o *A különböző jogok és szabadságok ütköztetése szempontjából:*

Vita tárgyát képezi továbbá, hogy a szerző jogait vagy az alapszabadságok közül az áruk, ill. szolgáltatások szabad áramlását helyezzük-e előtérbe? Mindkét oldalon nyomós érvek szólnak, és a jogalkotónak vagy a jogalkalmazónak végül döntenie kell.

Ezen problémák közül az online szoftvereknél hatványozottan felmerül a kérdés a jogkimerülés szempontjából, hogy az online szoftverek áruként vagy szolgáltatásként határozhatóak-e meg. Ugyanis az InfoSoc irányelv úgy rendelkezik, hogy a szolgáltatások és az online szolgáltatások esetében nem beszélhetünk jogkimerülésről.¹¹⁵

Ezen kívül aggályos az online szoftverek eladása esetén a technikai megvalósítás is (pl. ellenőrizhetetlen, hogy az eladó letörölte-e a programot a gépéről).

¹¹⁴ C-59/08. sz. ügy, Copad SA kontra Christian Dior couture SA, Vincent Gladel és Société industrielle lingerie (SIL) [EBHT 1997., I-6013. o.]

¹¹⁵ InfoSoc irányelv preambuluma (29) bekezdése:

„A jogkimerülés kérdése nem merül fel sem általában a szolgáltatások, sem különösen az online szolgáltatások esetében. Ez vonatkozik továbbá a műveknek és más védelem alatt álló teljesítményeknek a szolgáltatás igénybevevői által a jogosult engedélyével készített többszörözött anyagi műpéldányára is. Ennek megfelelően ugyanez vonatkozik a művek és más védelem alatt álló teljesítmények eredeti, illetve többszörözött műpéldányai bérbeadásának, illetve haszonkölcsönbe adásának jogára, amelyek természetüknél fogva szolgáltatásnak minősülnek. (...)”

III. fejezet

Válasz a kérdésekre, avagy a UsedSoft kontra Oracle ügy¹¹⁶

1. A UsedSoft kontra Oracle ügy tényállása

Szoftvergyártók, jogászok, felhasználók kísérték végig megfeszített figyelemmel azt az esetet, amellyel végre eldőlhet a kérdés, „venni vagy nem venni?” Halaska Gábor egyenesen a bostoni teadélután eseményéhez hasonlította az ítélet jelentőségét, amelyet az amerikai függetlenségi háború előzményeként emlegetnek.¹¹⁷ A „használt” szoftverek eladásával kapcsolatos kérdések tisztázása már rendkívül sürgető volt, leginkább azért, mert az EU tagállamok rendes bíróságainak gyakorlata e tekintetben jelentős eltéréseket mutatott.¹¹⁸ A UsedSoft ügyben a német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság több kérdést terjesztett fel az Európai Bírósághoz előzetes döntéshozatalra. A német bíróság előtt fekvő alapeset a következőképpen nézett ki:

1. Az Oracle egy számítógépi programokat fejlesztő és forgalmazó cég, és jogosultja az e programokhoz kapcsolódó kizárólagos használati jogoknak. Az Oracle a számítógépi programjait, az esetek 85%-ában az internetről való letöltés útján terjeszti. Ilyenkor a vevő a programot közvetlenül az Oracle internetes oldaláról töltheti le. A licencszerződésben biztosított felhasználói jog magában foglalja a program szerveren való tartós tárolásához való jogot és bizonyos számú felhasználó számára való hozzáférhetővé tétel jogát. Szoftverkarbantartási-szerződés alapján pedig az Oracle internetes oldaláról letölthetők az érintett számítógépi programok „naprakészé” tett változatai is (a frissítések és a hibaelhárító

¹¹⁶ C-128/11. sz. ügy, UsedSoft GmbH kontra Oracle International Corp. (EBHT-ban még nem tették közé)

¹¹⁷ HALASKA Gábor: *Szoftvert másodkézből - Felfűthet a használtprogram-üzlet*, Figyelő, 29./2012. 30. o. (forrás: http://www.figyelo.hu/cikkek/982_szoftvert_masodkezbol-utolso_lekerdezes: 2012. nov. 30.)

¹¹⁸ Így Franciaországban a bírósági gyakorlat alapján a jogkimerülés elve nem alkalmazható a szoftverek letöltés útján való terjesztésének esetére Cour d'Appel de Douai, 26 January 2009 (WipNord Microsoft), míg egy nemrég született holland bírósági döntés épp az ellenkező eredményre jutott (Court of Dordrecht 11 August 2010, LJN: BN3863 (I.E. Beheer B.V. v.IV Bouw en Industrie B.V.), elősegítve ezzel a „használt” szoftverek kereskedelmének szabadságát. A döntések elemzését és értékelését bővebben lásd: Tjeerd OVERDIJK – Polo VAN DER PUTT – Eva DE VRIES – Thomas SCHAFFT: *Exhaustion and Software Resale Rights*, Computer Law Review International, 2./2011. 33 – 37. o.

programok). A számítógépi programokra vonatkozó licencszerződés a „Biztosított jogok” cím alatt a következő kikötést tartalmazza:

„A szolgáltatások kifizetésével ön korlátlan időtartamra, nem kizárólagos, nem átruházható, jogdíjmentes, saját belső szakmai céljaira felhasználási jogot szerez a jelen megállapodás alapján, az Oracle által kifejlesztett programok és az ön rendelkezésére bocsátott szolgáltatások tekintetében”.

2. A UsedSoft használt számítógépi programokra vonatkozó licenceket, többek között az Oracle felhasználói licenceit forgalmazza. A Usedsoft ennek érdekében ezeket a felhasználói licenceket, vagy azoknak egy részét akkor szerzi meg az Oracle ügyfeleitől, amikor az eredetileg megszerzett, meghatározott számú felhasználóra vonatkozó licencek meghaladják az első megszerző igényeit.

2005 októberében a Usedsoft „Oracle akciót” indított, amelynek keretében az Oracle számítógépi programjaira vonatkozó „már használt” licenceket kínált eladásra. Ennek során utalt arra, hogy valamennyi licencjogosultság „naprakész”, tehát még hatályos az eredeti karbantartási szerződés, és az eredeti eladás jogszerűségét közjegyzői tanúsítvány igazolja.

3. Az Oracle keresetet nyújtott be a Münchener Tartományi Bírósághoz annak érdekében, hogy a UsedSoftot a fent ismertetett gyakorlat megszüntetésére kötelezze. Az ügy végül a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság elé került, amely az eljárást felfüggesztette és (többek között) az alábbi kérdéseket terjesztette az Európai Bíróság elé:

„2. (...) kimerül-e a számítógépi program példányának terjesztési joga, ha a példányt annak megszerzője a jogosult engedélyével a program internetről adathordozóra való letöltése útján állította elő?”

3. (...) a »használt« számítógépi programmal rendelkező személy – annak érdekében, hogy »jogszerűen megszerző személyként« példányt készíthessen a számítógépi programról – hivatkozhat-e a számítógépi program azon példánya terjesztési jogának kimerülésére, amelyet a programot elsőként megszerző személy a jogosult engedélyével az internetről adathordozóra való letöltés útján készített, amennyiben a programot elsőként megszerző személy a program példányát törölte vagy már nem használja?”

2. A főtanácsnoki indítvány¹¹⁹

Bot főtanácsnok indítványa 2012 áprilisában jelent meg. A főtanácsnok részletesen kifejti álláspontját az online szoftverek terjesztési jogának kimerülésével kapcsolatban:

1. A főtanácsnok először is a jogkimerülés jogintézményének rendeltetésével és származásával foglalkozik. A jogkimerülés elvének célja, hogy egyensúlyt teremtsen a szerzői jogok és az áruk szabad mozgásának elve között. A jogkimerülés elve az amerikai és a német jogból származik, amelyet az Európai Bíróság szükségesnek látott beépíteni az uniós gyakorlatba. Ezt a Bíróság először 1971-ben fogalmazta meg a Deutsche Grammophon ügyben.¹²⁰ Ezt a gyakorlatot később a jogalkotás átvette és számos irányelvbe belefoglalta.¹²¹ Ezen irányelvekkel kapcsolatban a Bíróság már több esetben foglalkozott a jogkimerüléssel, azonban a szabályok alkalmazásának feltételei függhetnek a szellemi alkotások sajátosságaitól. Ezt mutatja jelen jogvita is, amikor az az elsődleges kérdés, hogy a jogkimerülés elve alkalmazható-e internetről letöltött „használt” szoftverek forgalmazására.¹²²

2. A főtanácsnok szerint ahhoz, hogy ezt a kérdést megválaszoljuk, tisztázni kell, mit értünk „számítógépi program valamely példányának eladása” alatt, és ezt a fogalmat egységesen kell-e értelmezni a tagállamokban. A főtanácsnok álláspontja az, hogy a „példány eladása” kifejezés az uniós jog olyan önálló fogalma, amely minden tagállamban egységesen értelmezendő és használandó, ugyanis a szoftver irányelv e fogalom meghatározásához nem tesz utalást a nemzeti jogok sajátosságaira.

Az Oracle azzal védekezett, hogy a felhasználók a díjjal a szoftver használatának ellenszolgáltatását fizetik meg, egy szolgáltatást, így nem beszélhetünk eladásról és jogkimerülésről sem. A főtanácsnok szerint ez az álláspont téves. A szoftver irányelv ugyanis az eladást és a bérbeadást különbözteti meg. A bérbeadást az irányelv úgy határozza meg, hogy az a számítógépi programnak vagy másolatának határozott időre előnyszerzés céljából történő használatba adása.¹²³ Az eladás ezzel ellentétben a számítógépi program valamely

¹¹⁹ Bot főtanácsnok indítványa a C-128/11. sz. ügyben

¹²⁰ 78/70. sz. ügy, Deutsche Grammophon kontra Metro [EBHT 1971., 487. o.]

¹²¹ A védjegyek, az adatbázisok, a növényfajta-oltalmak, a védelem alatt álló művek bérletére és haszonkölcsönbe adására vonatkozó jog, az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok és a számítógépi programok esetében is.

¹²² Bot főtanácsnok indítványa a C-128/11. sz. ügyben, 43-46. pont

¹²³ Szoftver irányelv (12) preambulum-bekezdése

példánya tulajdonjogának korlátlan időtartamra, egyszeri díjfizetés ellenében történő átruházása. A használati jog a bérbeadás jellemzőivel rendelkezik abban az esetben, ha azt időlegesen biztosították időszakos díjfizetés ellenében, a szolgáltató nem mond le a számítógépi program tulajdonjogáról és a jogosult köteles visszaadni a példányt a szolgáltató részére. Az Oracle által említett használati jog azonban a főtanácsnok véleménye szerint inkább az eladás jellemzőivel rendelkezik, amennyiben a vásárló a szoftverre vonatkozó használati jogosultságot véglegesen megszerzi. A főtanácsnok szerint az „eladás” fogalmát tágan kell értelmezni, minden olyan esetre vonatkozik, amikor a jogosult a program használati jogát korlátlan időtartamra szerzi meg egyszeri díjfizetés ellenében. Ha ezt a kifejezést megszorítóan értelmeznénk, akkor a jogkimerülés elve értelmét vesztené, hiszen megkerülése rendkívül egyszerű lenne.¹²⁴

3. Emellett azonban az Oracle, több tagállam kormánya, valamint a Bizottság azzal is érvelt, hogy a terjesztési jog kimerüléséről csak az anyagi hordozón rögzített programok esetén beszélünk. Ezt számos érv támasztja alá. Így például a szoftver és az InfoSoc irányelv szerint a szoftverek internetről való letöltése nem terjesztésnek, hanem a mű nyilvánosságához való közvetítésének minősülnek, a nyilvánosságához való közvetítés joga pedig nem merül ki. A Bizottság egyik jelentése is kimondja, hogy a szerzői jog kimerülése csak a példányok, azaz az áruk, eladására alkalmazandó, míg az kizárt az online szolgáltatásnyújtás esetében. A jogkimerülésnek ez a megszorító értelmezése található meg az InfoSoc irányelvben, amely szerint *„a jogkimerülés kérdése nem merül fel sem általában a szolgáltatások, sem különösen az online szolgáltatások esetében”*. Végül a nemzetközi jog is megerősíti ezt az értelmezést. A WIPO Szerzői Jogi Szerződésére vonatkozó közös nyilatkozatok értelmében a WIPO Szerzői Jogi Szerződés 6. cikkének (2) bekezdésében szereplő terjesztési jog kimerülése *„kizárólag azokra a többszörözött példányokra vonatkozik, amelyeket tárgyi formában lehet forgalomba hozni”*.

A főtanácsnok álláspontja azonban az, hogy ezek az érvek nem teljesen megfelelőek. A főtanácsnok először is a nyilvánosságához való közvetítés teóriáját cáfolja meg. Az InfoSoc irányelv szerint a jogszabály *„nem érinti és semmilyen módon nem befolyásolja a számítógépi programok jogi védelmével [...] kapcsolatos hatályos [uniós jogi rendelkezéseket]”*.¹²⁵ Ezen kívül a szoftver irányelv egyáltalán nem hivatkozik a közvetítés jogára, és a terjesztési jogot

¹²⁴ Bot főtanácsnok indítványa a C-128/11. sz. ügyben, 50-61. pont

¹²⁵ InfoSoc irányelv 1. cikke (2) bekezdésének a) pontja

kifejezetten szélesen határozza meg, így nem állapítható meg, hogy a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétel joga alkalmazható lenne a szoftverekre.

Másrészt a főtanácsnok szerint a szoftver és az InfoSoc irányelv rendelkezései sem teljesen világosak. Ugyanis a szoftver irányelv preambulumának (28) bekezdésének első mondata úgy rendelkezik, hogy *„[a]z ebben az irányelvben biztosított szerzői jogi védelem magában foglalja az anyagi hordozón rögzített művek terjesztésének ellenőrzésére vonatkozó kizárólagos jogot”*, amelyet a főtanácsnok úgy értelmez, hogy ez a jog a terjesztés más formáira is kiterjed. E preambulum-bekezdés második mondata pedig a jogkimerülést nem korlátozza a terjesztés valamely különös formájára. Úgy tűnik, hogy az InfoSoc irányelv szembeállítja az áruk eladását a szolgáltatásnyújtással. Ha azonban ragaszkodunk az irányelv szó szerinti értelmezéséhez, akkor a jogkimerülés elve nem lenne alkalmazható az online értékesített CD-ROM-okra. Pedig a szabály alkalmazhatóságának szempontjából nincs jelentősége annak, hogy az értékesítés jelenlévők vagy távollévők között zajlott-e le.

Harmadszor, ha elfogadnánk a jogkimerülésnek ezt a megszorító értelmezését, akkor beszűkülne a szabad mozgás, a jogkimerülés elvének hatálya és alkalmazhatóságának lehetősége. Az EUMSZ úgy rendelkezik, hogy ezeket a korlátozásokat igazolhatja többek között az ipari és kereskedelmi tulajdon védelme.¹²⁶ Ez az eltérés azonban csak akkor megengedett, ha az ilyen *„tulajdon különleges tárgyát képező jogok védelmét”* biztosítja. A főtanácsnok pedig kétségesnek tartja, hogy *„a szerzői jog különleges tárgyát képező jogok védelmének minősülhetne annak engedélyezése a jogosult számára, hogy a számítógépi program példányának tulajdonát jogszerűen megszerző személy számára ezen programok újraeladását megakadályozza”*.¹²⁷

A fenti érvek alapján a főtanácsnok álláspontja az, hogy a feltett kérdésre azt a választ kell adni, hogy a terjesztési jog kimerül, *„ha a példánynak az internetről valamely adathordozóra való letöltését engedélyező jogosult ellenérték fejében biztosította az említett példány időbeli korlátozás nélküli használati jogát is”*.¹²⁸

¹²⁶ Lásd az EUMSZ 36. cikkét.

¹²⁷ Bot főtanácsnok indítványa a C-128/11. sz. ügyben, 62-79. pont

¹²⁸ Bot főtanácsnok indítványa a C-128/11. sz. ügyben, 84. pont

3. A Bíróság ítélete

Az Európai Bíróság részben átvette a főtanácsnoki indítványban foglaltakat, részben más indokolással élt.

1. A Bíróság a főtanácsnoki indítványhoz hasonlóan először „*a számítógépi program példánya első eladásának*” fogalmát kívánta tisztázni, elsősorban a felek viszonyában, vagyis a felek között létrejött szerződéses viszony alapján beszélhetünk-e a példány első eladásáról. A Bíróság azon álláspontra jutott, hogy az „eladás” fogalmát egységesen kell értelmezni az Európai Unió területén. „*Az általánosan elfogadott meghatározás szerint az „eladás” olyan megállapodás, amellyel valamely személy a vételár megfizetése ellenében a tulajdonában lévő anyagi vagy immateriális javakon fennálló tulajdonjogot egy másik személynek engedi át.*” Jogkimerülésről csak akkor beszélhetünk, ha a tulajdon átruházása megtörtént. Az Oracle azonban azt állítja, ő a programok tulajdonjogát nem engedi át a felhasználók részére, csupán azok használati jogát. A Bíróság viszont hangsúlyozza, hogy ha a vásárlók határozatlan időre megszerzik a vételár megfizetésével a szoftverek használati jogát, akkor tulajdonátruházásról, azaz eladásról van szó. Az pedig közömbös, hogy ezt anyagi hordozón teszik meg vagy internetről való letöltés útján.¹²⁹

2. A Bíróság elutasította azokat az érveket, amelyek szerint az internetről való letöltés „*nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételnek*” minősülne. Ugyanis az InfoSoc irányelv kimondja, hogy „*nem érinti és semmilyen módon nem befolyásolja [...] a számítógépi programok jogi védelmével [...] kapcsolatos hatályos [uniós jogi] rendelkezéseket*”,¹³⁰ így a szoftver irányelv ehhez képest lex specialisnak minősül.¹³¹

3. A Bíróság azzal a kérdéssel is foglalkozott, hogy a terjesztési jog kimerülése csak materiális dolgokra vonatkozik vagy internetről való letöltés, azaz immateriális tárgyak esetén is megállapítható-e. A Bíróság kimondta, hogy a szoftver irányelv jogkimerülésre vonatkozó rendelkezéséből nem tűnik az ki, hogy a terjesztési jog kimerülése csupán az anyagi hordozón található példányokra korlátozódna. Sőt mivel a szoftver irányelv csak „*számítógépi program valamely példányának első eladására*” utal, így nem kell különbséget tenni aszerint, hogy az

¹²⁹ Az Európai Bíróság ítélete a C-128/11. sz. ügyben, 35-49. pont

¹³⁰ InfoSoc irányelv 1. cikk (2) bekezdés a, pont

¹³¹ Az Európai Bíróság ítélete a C-128/11. sz. ügyben, 50-52. pont

adott példány formája materiális vagy immateriális. Ezen kívül a szoftver irányelv deklarálja a „számítógépi program” fogalmát, amely szerint az „magában foglalja a programok valamennyi formáját”.^{132,133}

4. A Bíróság fontosnak tarja azt a kérdést tisztázni, hogy a felek által kötött karbantartási szerződés akadályozza-e a terjesztési jog kimerülését, mivel az a példány, amelyet a felhasználó elad, már nem az példány, amit ő letöltött, hanem új példánynak minősül.

A Bíróság rámutat, hogy a jogkimerülés csak azokra az esetekre vonatkozik, „amelyeket az Unión belül először a szerzői jog jogosultja vagy az ő hozzájárulásával más adott el”, így a külön szolgáltatási szerződésekre, karbantartási szerződésre nem. A karbantartási szerződés következménye az, hogy az eredetileg megvett példányt mindig „naprakészé” teszik. Az így kijavított, megváltoztatott funkciók azonban szerves részét képezik az eredeti példánynak, amelyet a felhasználó ugyanúgy korlátlan ideig használhat, még ha a karbantartási szerződés határozott idejű is.

Ugyanakkor a Bíróság hangsúlyozza, hogy ha a megszerzett licenc meghaladja a felhasználó szükségleteit, akkor a megszerző nem jogosult a licencet megosztani. Ugyanis újra eladás esetén a gyártó kizárólagos többszörözési jogának megsértésének elkerülése érdekében a saját példányát köteles lenne törölni.¹³⁴

Tehát a fentiek alapján a Bíróság a második kérdésre úgy válaszol, hogy a szoftver terjesztési joga kimerül, „ha a szerzői jog jogosultja – aki engedélyezte, akár ingyenesen is, e példánynak az internetről valamely adathordozóra való letöltését –, az e példány gazdasági értékének megszerzését lehetővé tevő vételár megfizetése ellenében a tulajdonában álló műpéldányon időbeli korlátozás nélkül felhasználói jogot is biztosított.”

Megfigyelhetjük, hogy a Bíróság ítélete elválik az amerikai ítélkezési gyakorlatban felfedezhető tendenciától, amely inkább a szoftvergyártók jogi pozícióját látszik megerősíteni.¹³⁵ Az USA-ban ugyanis egy kaliforniai bíróság nemrég más álláspontra

¹³² Szoftver irányelv (7) preambulum-bekezdés

¹³³ Az Európai Bíróság ítélete a C-128/11. sz. ügyben, 53-61. pont

¹³⁴ Az Európai Bíróság ítélete a C-128/11. sz. ügyben, 64-70. pont

¹³⁵ Christopher STOTHERS: *When is Copyright Exhausted by a Software Licence? UsedSoft v Oracle*, European Intellectual Property Review, 11./2012. 791. o.; OVERDIJK – VAN DER PUTT – DE VRIES – SCHAFFT: i.m., 39. o.

helyezkedett a kérdést illetően.¹³⁶ Röviden elmondva az alapügy nagyon hasonló. Timothy Vernor, online kereskedő az eBay-n keresztül akarta eladni az Autodesk egyik szoftverét. A szoftvercég keresetet indított ezért ellene a szerzői jogok megsértése miatt. Az alperes azzal védekezett, hogy ő a jogkimerülés elvének szellemében járt el. A kerületi fellebbviteli bírónak azonban nem fogadta el érvelését arra hivatkozva, hogy ebben az esetben a licencfeltételek csupán a szoftver használatát engedélyezték, eladását nem, így a jogkimerülés elve nem alkalmazható.¹³⁷

4.A Bíróság döntésének lehetséges hatásai

Érdekes kérdés lehet, hogy milyen hatásai lehetnek az Európai Bíróság döntésének a felhasználók, a fejlesztők, a tagállamok, ill. a „használt” szoftverekkel kereskedő cégek szintjén:

<i>Az Európai Bíróság döntésének hatásai</i>			
Szoftvergyártók szintjén	Felhasználók szintjén	Kereskedő cégek szintjén	Tagállamok szintjén
technikai, adminisztratív eszközökkel igyekeznek majd akadályozni a másodlagos piacot	nagyobb jogbiztonságot nyújt a felhasználóknak	a „használt” szoftverekkel kereskedő cégek számára is nagyobb jogbiztonságot nyújt a döntés	tagállami szerzői jogi törvények módosítását vonhatja maga után az ítélet
várható, hogy a szoftvergyártók is megjelennek a „használt” szoftverek piacán, visszavásárolják a szoftvereket és újra eladják azokat	elsősorban a vállalatok szempontjából kedvező, mert a leselejtezett programjaikat eladhatják, jogtisztá szoftverekhez pedig olcsóbban juthatnak	fellendülhet a „használt” szoftverek kereskedelme	iránymutatásul szolgál a tagállami bíróságok számára hasonló ügyekben
		néhány év múlva online szoftverboltok jöhetnek létre	

¹³⁶ 09-35969 sz. Timothy S. Vernor v. Autodesk, Inc. ügy. Lásd az ítéletet: <http://www.ca9.uscourts.gov/datastore/opinions/2010/09/10/09-35969.pdf> (utolsó lekérdezés: 2012. nov. 30.), és részletes elemzését: FRANKEL –HARVEY: i.m., 41 – 42. o.

¹³⁷ A piaci szereplőket megosztotta a döntés. Nem tetszését fejezte ki az eBay és az Amerikai Könyvtárszövetség. Elmondásuk szerint attól tartanak, a szoftverpiac gyakorlatát átvehetik a könyv- és zenei kiadók, a filmstúdiók. A The Software & Information Industry Association (SIIA), amelynek tagja többek között a Google, az Adobe, a McAfee és az Oracle, természetesen üdvözölte a döntést.

(forrás: http://www.sg.hu/cikkek/76923/birosag_el_337_tt_a_hasznalt_szoftverek_eladasa_ utolsó lekérdezés: 2012. nov. 30.)

Összegzés

1. Az Európai Bíróság az ügy megítélése során csak részben követte a főtanácsnok indítványát. A főtanácsnoki indítvány szerint a jogkimerülés intézményének lényege, hogy egyensúlyt teremtsen a szerzői jogok és az áruk szabad mozgása között. Ennek érdekében pedig úgy kell értelmezni a jogforrásokat, hogy a jogalkotó célja minél szélesebb körben meg tudjon valósulni. Ezt szolgálja, hogy a jogkimerülés hatályát tágan értelmezi a főtanácsnok, a fogalmak (pl. eladás) meghatározása során is arra törekszik, hogy azok a terjesztési jog kimerülését szolgálják. Véleményem szerint ez helyes álláspont, hiszen ha a rendelkezés alkalmazhatóságát leszűkítjük, akkor nincs értelme a szabályozásnak és nem tudja célját megvalósítani.

A Bíróság a „nyilvánossághoz közvetítéssel” szemben felhozott érveket nem vette át a főtanácsnoki indítványból. Meglátásom szerint ezt helyesen tette, ugyanis a főtanácsnok talán feleslegesen, túlzott nyelvi és alapszerződéssel kapcsolatos fejtegetésekbe bonyolódott bele, holott az InfoSoc irányelv rendelkezése világos, mely szerint a jogszabály nem érinti a számítógépi programokra vonatkozó hatályos uniós szabályokat. A Bíróság tehát kimondta, hogy a szoftver irányelv ehhez képest *lex specialis*-nek minősül.

A Bíróság olyan kérdésekkel is foglalkozott, amelyeket a főtanácsnoki indítvány nem érintett, de szükségesnek találta tisztázni ezeket. Így hangsúlyozta, hogy a szoftver megjelenési formája nem befolyásolja a terjesztési jog kimerülését, hiszen a maga az irányelv sem tesz különbséget a szoftverek között, sőt kifejezetten deklarálja, hogy a számítógépi program fogalma magában foglalja a szoftverek minden formáját. Álláspontom szerint a Bíróság ezen megállapítása is helyes volt.

A karbantartási szerződéssel kapcsolatban felmerült kérdés megválaszolása rendkívül fontos volt. Véleményem szerint e kérdés tisztázatlanul hagyása újabb problémákat vetett volna fel a jogkimerüléssel kapcsolatban. Ugyanis a szoftvergyártók számára új kibúvót jelentett volna jogkimerülés intézménye alól, mondván, hogy ez a szoftver, már nem az a szoftver. A Bíróság azonban kimondta, hogy ezek a kijavított és megváltoztatott funkciók szerves részét képezik az eredeti programnak. Meglátásom szerint e vélekedés is, helyesen azt a célt szolgálja, hogy a jogkimerülés elve minél szélesebb körben tudjon érvényesülni. Ennek pedig álláspontom szerint, nem szabad, hogy gátját szabja a technikai fejlettség magas szintje, hiszen az a jogszabályok egyszerű megkerüléséhez vezetne, esetlegesen más területeken is.

Végül a Bíróság ítéletében megállapította, hogy azok a szoftverek, amelyek meghaladják a felhasználó szükségleteit, jogi értelemben oszthatatlanok, vagyis a felhasználó nem adhatja el a programok azon részét, amelyeket nem használ. E rendelkezést azonban pusztán technikai okkal magyarázta meg a Bíróság, mely szerint ilyen esetben az eredeti felhasználónak a szoftvert le kellene törölnie. Ezt az érvelést nem tartom megfelelőnek, ugyanis ha a szoftver bizonyos számú felhasználó számára elérhető, akkor gyakorlatilag olyan, mintha annyi programot vásárolt volna a felhasználó, ahány hozzáférés engedélyezett. Így véleményem szerint nem lenne jogsértő, ha ezeket a hozzáférési jogokat továbbadná, feltéve, hogy a szoftverek útja még biztonsággal nyomon követhető. Amennyiben nem lenne megállapítható a szoftverek útja nagy bizonyossággal, a szerzők jogai sérülnének, és ez nyilvánvalóan nem célja a szabályozásnak.

2. Az Európai Bíróság meglátásom szerint a szoftverek szerzői jogával kapcsolatos legtöbb anomáliára választ adott. Álláspontom szerint két kérdés maradt megválaszolatlan. Az egyik, amelyet kényesen kerül a Bíróság ítélete: ez az alapjogi vonatkozások. Bár ennek megválaszolása nem elsősorban az Európai Bíróság feladata, hiszen fentebb már szóltam arról, hogy az alapvető jogok tiszteletben tartását az Emberi Jogok Európai Bírósága felügyeli az Európai Unióban. Így a szerzői jog alapjogi háttérét továbbra is homály övezi, amellyel kapcsolatban azonban még lehetnek problémák.

A másik kérdésnek van megoldása, mégis megválaszolatlan maradt. Ez pedig arra vonatkozik, hogy a szoftver, különösen az online szoftverek árunak vagy szolgáltatásnak minősülnek-e. Jóllehet a Bíróság kimondta a jogkimerülés szempontjából lényegtelen a szoftver megjelenési formája, a kérdésre mégsem kaptunk választ.

3. Látható, hogy a Bíróság ezen ítélete elsősorban a jogkimerülés elve hatékony érvényesülésének érdekét és ily módon a belső piac alapvető célkitűzéseinek megvalósítását helyezi előtérbe.¹³⁸ Az Európai Bíróság számos döntésében rámutatott akár rendelkezésekre, akár fogalmakra, jogintézmények értelmezése során, hogy a belső piac érvényesülése elsődleges szempont, és ezt csak jelentős érdekek írhatják felül. A Bíróság esetjogában azt láthatjuk, hogy a Bíróság célja általában, hogy elősegítse a gazdasági alapszabadságok érvényesülését.

¹³⁸ STOTHERS: i.m., 791. o. (Stothers az ítélet versenyjogi relevanciáját is kiemeli: a kommentátor szerint az ítélet arra ösztönzi a szoftvergyártókat, hogy fokozottan vizsgálják felül a felhasználókkal kötött szerződéseiket abból a szempontból, hogy nem minősülnek-e az EUMSZ 101. cikke értelmében versenykorlátozó megállapodásnak. (i.m., 791. o.))

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a szerző jogai csorbulnának, hiszen első eladás alkalmával a szerzői jogi védelem teljes egészében megilleti a szerzőt, és így díjazásra tarthat igényt. Ahogy azonban Bot főtanácsnok is megjegyezte a Usedsoft kontra Oracle ügyben megfogalmazott indítványában, a jogkimerülés jogintézményének célja, hogy egyensúlyt teremtsen a szellemi alkotások még szükséges védelme és az áruk szabad mozgása között.¹³⁹ Ugyanis egyrészt a jogkimerülés elvének érvényesülése nélkül a belső piac jelentősen akadályozva lenne, másrészt a szerzők felhasználási monopóliumot kapnának, és ezzel alkalmuk lenne szerzői jogukat visszaélészerűen gyakorolni. Tehát a jogkimerülés érvényesülésénél ezt a szempontot mindenképp figyelembe kell venniük a jogalkalmazóknak hasonló ügyekben meghozandó döntéseik előtt.

Az azonban véleményem szerint elmondható, hogy a Bíróság ítéletével a technika jelenlegi állásának megfelelően és egyelőre megnyugtatóan rendezte a szoftverek terjesztési jogának kimerülésével kapcsolatos kérdéseket.

¹³⁹ Bot főtanácsnok indítványa a C-128/11. sz. ügyben, 43. pont.

Bibliográfia

1.A Szerzői Jogi Szakértő Testület véleményeinek gyűjteménye (2004-2009)

A szerzői jog gyakorlati alkalmazása a digitális online környezetben, Complex Kiadó, Budapest, 2010.

2.Bércesi Zoltán

A szerzői jogi jogharmonizáció az Európai Közösségben, Magyar Jog, 7./1995.

3.Bodó Balázs

A szerzői jog kalózai, Typotex, Budapest, 2011.

4.Catherine Barnard

The Substantive Law of the EU – The Four Freedoms, Oxford, Oxford University Press, 2010.

5.Christopher Stothers

When is Copyright Exhausted by a Software Licence? UsedSoft v Oracle, European Intellectual Property Review, 11./2012.

6.Csécsy György

A szellemi alkotások joga, Novotni Kiadó, Miskolc, 2000.

7.Csécsy György

A szellemi alkotások jogának fejlődéstörténete, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006.

8.Faludi Gábor

A szerzői jog alapjogi szemlélete az Európai Unióban, Liber Amicorum Studia P. Gyertyánfy dedicata, Budapest, 2008.

9.Faludi Gábor

A szoftver szerzői jogi szabályozása, Infokommunikáció és Jog, 7./2005. Melléklet

10.Gross Balázs

A szoftver-licencszerződések típusai, Jogi Fórum, 2001.

11.Gyenge Anikó

Szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere, HVG-ORAC, Budapest, 2010.

12.Halmi Gábor- Tóth Gábor Attila

Emberi jogok, Osiris Kiadó, Budapest, 2008.

13.Jaksity György

Néhány sajátos szellemi termék jogi oltalma, Magyar Jog, 2./1997.

14.Kőhidi Ákos

A polgári jogi felelősség digitális határai Európában, Kézirat, Győr, 2012.

15.Lehman, Michael

A komputer programok új európai jogvédelme, Magyar Jog, 2./1993.

16.Lendvai Zsófia

A számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságáról szóló irányelvjavaslat, Infokommunikáció és Jog, 7./2005. Melléklet

17.Lontai Endre

Szellemi alkotások joga, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2001.

18.Lontai Endre-Faludi Gábor- Gyertyánfy Péter- Vékás Gusztáv

Szellemi alkotások joga, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2006.

19.Lovas Lilla Júlia

A szoftver jogi oltalma: a számítógépi programalkotások szabadalmazhatósága összehasonlító jogi megközelítésben- I. rész, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2./2010.

20.Mezei Péter

A fájlcsere dilemma, HVG-ORAC, Budapest, 2012.

21.Pálos György

Szerzői jogunk az informatikai forradalomban, Cég és Jog, 11./2002.

22.Pálos György

A szoftver és a szerzői jog, Ügyészek Lapja, 2./1996.

23.Pálos György

Business Software Aliance (BSA), Ügyészek Lapja, 1./1995.

24.Pálos György- Jekler Rudolf

A szoftverek szerzői jogvédelme Magyarországon és a nemzetközi gyakorlatban, Belügyi Szemle, 13./1995.

25.Simon Frankel – Leslie Harvey

Will the digital era sound the death knell for the first sale doctrine in US copyright law?, Intellectual Property Magazine, 2011. március

26.Sipos Ágnes

A szoftverek jogi oltalma és felhasználási szerződése, Szakdolgozat, Debrecen, 2004.

27.Tattay Levente

A szellemi alkotások joga, Szent István Társulat, Budapest, 2005.

28.Telek Eszter

A szoftver teljes vagy részleges közkincsbe bocsátása, Jogi Tanulmányok, 3./2010.

29.Telek Eszter

A szoftver felhasználási szerződések elmélete és gyakorlata, avagy a végfelhasználók és szoftvergyártók háborúja, Infokommunikáció és Jog, 27./2008.

30.Tjeerd Overdijk – Polo Van Der Putt – Eva De Vries – Thomas Schafft

Exhaustion and Software Resale Rights, Computer Law Review International, 2./2011.

31.Várnay Ernő- Papp Mónika

Az Európai Unió joga, Complex Kiadó, Budapest, 2010.

Nemzetközi dokumentumok

1. Berni Uniók Egyezmény
2. Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény
3. TRIPS Egyezmény
4. WIPO Szerzői Jogi Szerződés
5. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata
6. Emberi Jogok Európai Egyezménye

Uniók jogforrások

1. 91/250 /EGK irányelv (1991. május 14.) a számítógépi programok jogi védelméről
2. 2009/24/EK irányelv (2009. április 23.) a számítógépi programok jogi védelméről
3. 2001/29/EK irányelv (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról

4. Alapjogi Charta

5. Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés

Az Európai Bíróság esetjoga

1.Laserdisken ApS kontra Kulturministeriet

C-479/04. sz. ügy

2.Deutsche Grammophon-Gesellschaft mbH v. Metro-SB-Großmarkte GmbH

C-78/80 sz. ügy

3.Warner Brothers Inc. and Metronome Video ApS v. Erik Viuff Christiansen

C-158/86 sz. ügy

4.Micro Leader Business kontra Bizottság ügy

T-198/98 sz. ügy

5.Bizottság c. Olaszország ügy

C-7/68. sz. ügy

6.Football Association Premier League Ltd és társai kontra QC Leisure és társai

C-403/08. sz. ügy

7.Karen Murphy kontra Media Protection Services Ltd egyesített ügyek

C-429/08. sz. ügy

8.Copad SA kontra Christian Dior couture SA, Vincent Gladel és Société industrielle lingerie

C-59/08. sz. ügy

9.UsedSoft v. Oracle

C-128/11. sz. ügy

10. Davidoff és társai egyesített ügyek

C-414/99 – C-416/99. sz. ügy

11. Peak Holding AB kontra Axolin-Elinor AB ügy

C-16/03. sz. ügy

12. SA CNL-SUCAL NV v. HAG GF AG (HAG II)

C–10/89 sz. ügy

Egyéb források

Emberi Jogok Európai Bíróságának döntései:

1. Anheuser-Busch Inc. v. Portugal

73049/01.

2. OAO Plodovaja Kompanyija v. Russia

1641/02.

3. Melnychuk v. Ukraine

28743/03.

4. Hertel v. Switzerland

59/1997/843/1049.

5. Wissenschafts-Trend Zeitschriften- Verlagsgesellschaft mbH v. Austria

66298/01. és 15653/02.

6. Smith Kline and French Laboratories Ltd. v. the Netherlands

12633/87

7. British-American Tobacco Company Ltd. v. the Netherlands

19589/92

8. Anheuser-Busch Inc. v. Portugal

73049/01.

Tagállami ítéletek:

1. Hamburgi Tartományi Bíróság ítélete

315 O 343/06. sz. ügy

2. Müncheneri Tartományi Bíróság ítélete

LG München I Urteil v. 19.01.2006, AZ 7 O 2337/05. sz. ügy

Internetes forrás:

1. <http://www.drdudas.hu/kerdesek/hasznaltszoftver> (utolsó lekérdezés: 2012. okt. 2.)
(Dudás Ágnes: Az érem két oldala: jogkimerülés illetve jogsértési szankció, Kézirat)
2. <http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/199806/csiki.html> (utolsó lekérdezés: 2012. nov. 6.)
3. <http://www.hwsz.hu/hirek/40196/a-wipo-szerzoi-jogi-egyezmény---megoldas-az-mp3-com-es-a-napster-tipusu-esetekre-.html?oldal=2> (utolsó lekérdezés: 2012. júl. 20.)
(Muraközi Gergely: A WIPO Szerzői Jogi Egyezmény)
4. http://www.figyelo.hu/cikkek/982_szoftvert_masodkezbol (utolsó lekérdezés: 2012. nov. 30.)
(Halaska Gábor: Szoftvert másodkézből - Felfuthat a használtprogram-üzlet, Figyelő, 29./2012.)
5. http://www.sg.hu/cikkek/76923/birosag_el_337_tt_a_hasznalt_szoftverek_eladasa (utolsó lekérdezés: 2012. nov. 30.)

Egyéb forrás:

1. az Európai Parlament 2010. szeptember 22-i, a szellemi tulajdonhoz fűződő jogok belső piaci érvényesítésének megerősítéséről szóló állásfoglalása
2. a Tanács 2010. március 1-jén kelt, a szellemi tulajdonhoz fűződő jogok belső piaci érvényesítéséről szóló állásfoglalása
3. 30/1992. (V.26.) AB határozat
4. Timothy S. Vernor v. Autodesk, Inc. ügy
09-35969